

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
імені Івана Пулюя

Луців І.В., Склярів Р.А., Шанайда В.В.

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ

(частина 1)

Система охорони інтелектуальної власності

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

для самостійної роботи студентів всіх спеціальностей стаціонарної та
заочної форм навчання
за освітньо-кваліфікаційними рівнями «Спеціаліст» та «Магістр»

ТЕРНОПІЛЬ 2015

УДК 347.779

ББК 67

Л87

Укладачі:

І.В. Луців, докт. техн. наук, професор,
заслужений працівник освіти України,
академік Академії Наук Вищої освіти України;

*Р.А. Скляр*ов, к.т.н., доцент;

В.В. Шанайда, к.т.н., доцент

Рецензент:

Б.М. Гевко, докт. техн. наук, професор,
заслужений винахідник

(Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя)

Розглянуто і затверджено на засіданні

кафедри конструювання верстатів, інструментів та машин

Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя

Протокол №1 від 28 серпня 2014

Л87 Луців І.В., Інтелектуальна власність. (частина 1). Система охорони інтелектуальної власності: навчальний посібник / Луців І.В., Скляр Р.А., Шанайда В.В. – Тернопіль: Вид-во ТНТУ імені Івана Пулюя, 2015. – 112 с.

Навчальний посібник підготовлено на основі типової навчальної програми Міністерства освіти і науки України (лист від 11 червня 2003 року N 1/9-303) та робочої програми дисципліни «Інтелектуальна власність».

УДК 347.79

ББК 67

© І.В. Луців, Р.А. Скляр, В.В. Шанайда, 2015

© Вид-во ТНТУ імені Івана Пулюя, 2015

ЗМІСТ

	стор.
Вступ	<u>6</u>
Розділ 1. Система інтелектуальної власності	<u>7</u>
1.1. Основні поняття інтелектуальної власності	<u>7</u>
1.2. Основні об'єкти інтелектуальної власності	<u>8</u>
1.3. Об'єкти промислової власності	<u>9</u>
1.4. Інші (нетрадиційні) об'єкти інтелектуальної власності	<u>22</u>
1.5. Об'єкти авторського права та суміжних прав	<u>30</u>
Розділ 2. Становлення і розвиток інтелектуальної власності	<u>36</u>
2.1. Становлення і розвиток законодавства України про інтелектуальну власність	<u>36</u>
2.2. Розвиток та становлення об'єктів промислової власності	<u>43</u>
2.3. Структура державного управління системою інтелектуальної власності в Україні	<u>45</u>
2.4. Сучасний стан інтелектуальної власності в Україні	<u>52</u>
2.5. Становлення і розвиток основних понять інтелектуальної власності в інших країнах	<u>55</u>
2.5.1. Розвиток патентного права	<u>55</u>
2.5.2. Становлення авторського права	<u>59</u>
2.5.3. Становлення правової охорони торговельної марки (товарних знаків)	<u>63</u>
2.5.4. Становлення правової охорони патентів	<u>67</u>
Розділ 3. Основні міжнародні угоди та їх загальна характеристика	<u>74</u>
3.1. Міжнародні договори, конвенції та угоди у сфері інтелектуальної власності	<u>74</u>
3.2. Коротка характеристика програмних угод	<u>75</u>
3.2.1. Паризька конвенція з охорони промислової власності	<u>75</u>
3.2.2. Найробський договір про охорону олімпійського символу	<u>76</u>

3.2.3. Мадридська угода про припинення неправдивих (фальшивих) або таких, що можуть ввести в оману, вказівок про походження товару	<u>77</u>
3.2.4. Будапештський договір про міжнародне визнання депонування мікроорганізмів з метою патентної процедури	<u>78</u>
3.2.5. Вашингтонський Договір щодо інтелектуальної власності відносно інтегральних мікросхем	<u>79</u>
3.2.6. Женевський договір про закони щодо товарних знаків (замінений Сінгапурським договором про право товарних знаків)	<u>79</u>
3.2.7. Сінгапурський договір про право товарних знаків	<u>80</u>
3.2.8. Міжнародна конвенція про охорону селекційних досягнень	<u>81</u>
3.3. Коротка характеристика класифікаційних угод	<u>81</u>
3.3.1. Страсбурзька про Міжнародну патентну класифікацію (МПК)	<u>81</u>
3.3.2. Ніццька про Міжнародну класифікацію товарів і послуг для реєстрації знаків (МКТП)	<u>82</u>
3.3.3. Локарнська угода щодо закладення Міжнародної класифікації промислових зразків (МКПЗ)	<u>83</u>
3.3.4. Віденська угода про введення Міжнародної класифікації образотворчих елементів знаків для товарів (МКЕЗ)	<u>85</u>
3.4. Коротка характеристика реєстраційних угод	<u>86</u>
3.4.1. Договір про патентну кооперацію (РСТ)	<u>86</u>
3.4.2. Договір про патентне право (PLT)	<u>87</u>
3.4.3. Будапештський договір про міжнародне визнання депонування мікроорганізмів для цілей патентної процедури	<u>88</u>
3.4.4. Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків	<u>90</u>
3.4.5. Протокол до Мадридської угоди про міжнародну реєстрацію знаків	<u>92</u>

3.4.6. Лісабонська угода про охорону найменувань місць походження товарів та їх міжнародної реєстрації	<u>93</u>
3.4.7. Гаазька угода про міжнародне депонування промислових зразків	<u>94</u>
3.5. Міжнародні угоди з охорони авторського права і суміжних прав	<u>94</u>
3.5.1. Основні угоди з охорони авторського права і суміжних прав	<u>94</u>
3.5.2. Характеристика угод з охорони авторського права і суміжних прав	<u>95</u>
3.5.2.1. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів	<u>95</u>
3.5.2.2. «Римська конвенція» про захист права виконавців, виробників фонограм та радіомовних організацій	<u>96</u>
3.5.2.3. Конвенція про поширення сигналів, що несуть програми, які передаються супутниками	<u>97</u>
3.5.2.4. Договір ВОІВ з авторського права (WCT - WIPO Copyright Treaty)	<u>98</u>
3.5.2.5. Договір ВОІВ про виконання і фонограми (WPPT - WIPO Performances and Phonograms Treaty)	<u>99</u>
3.5.2.6. Пекінський договір по аудіовізуальним виконанням	<u>101</u>
3.5.2.7. Конвенція про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їх фонограм	<u>102</u>
3.5.2.8. Марракешський договір для полегшення доступу осіб з вадами зору та осіб з обмеженою здатністю сприймати друковану інформацію до опублікованих творів	<u>103</u>
3.6. Угода про торгові аспекти прав на інтелектуальну власність (ТРИПС)	<u>105</u>
3.7. Інші міжнародні договори й угоди	<u>105</u>

Вступ

Найбільшою цінністю сучасного цивілізованого світу є людина, її права та свободи. Конституцією України громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист права інтелектуальної власності, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку із різними видами інтелектуальної діяльності. Кожний громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності; ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, за винятками, встановленими законом.

Тенденції розвитку науки, культури, техніки та виробництва, особливо у другій половині ХХ ст., свідчать про те, що людство у своєму розвитку підійшло до тієї межі, коли подальший прогрес зумовлюється переважно розумовою діяльністю суспільства. Її результатами є: винаходи, корисні моделі, промислові зразки, торговельні марки, комп'ютерні програми, інформаційні бази даних, твори літератури та мистецтва, фонограми й відеограми тощо. Очевидно, що високий рівень інтелектуальної діяльності у тій чи іншій країні забезпечує високий рівень добробуту її населення.

Наявність сучасної системи правової охорони інтелектуальної власності сприяє розвитку національної економіки, збереженню і збагаченню науково-технічного потенціалу держави, розвитку міжнародної торгівлі, залученню в економіку країни іноземних інвестицій, зокрема у вигляді найсучасніших технологій, входженню України як рівноправного партнера до світового ринку інтелектуальної власності.

Тому результати інтелектуальної творчої діяльності повсякчасно набувають товарного виду на теренах нашої держави і світу та актуалізують вивчення дисципліни «Інтелектуальна власність» в усіх вузах України.

Розділ 1. Система інтелектуальної власності

1.1. Основні поняття інтелектуальної власності

Право інтелектуальної власності - це сукупність цивільно-правових норм, що регулюють відносини, пов'язані із творчою діяльністю.

Творчість – це цілеспрямований процес пошукової діяльності людини, результатом якої є щось якісно нове, з притаманною йому неповторністю, унікальністю, оригінальністю тощо. Творчість може мати різні результати своєї матеріальності. Залежно від результатів її поділяють на духовну (художня, літературна), науково-технічну (виробнича, технічна, наукова), виконавську (майстерність артистів, дикторів), комбіновану тощо.

Інтелектуальна власність є об'єктом цивільно-правових відносин стосовно права кожного володіти, користатися та розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної творчої діяльності.

Інтелектуальна власність (ІВ) – це права на результати розумової діяльності людини у науковій, виробничій, інформаційно-технологічній та інших сферах, які є об'єктом цивільно-правових відносин у частині права кожного володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності.

Зміст права інтелектуальної власності складають особисті немайнові (духовна власність) і пов'язані з ними майнові права її суб'єктів. Майнові права не просто пов'язані з немайновими, вони виходять від немайнових прав і ґрунтуються на духовній власності творців.

Інтелектуальна власність може бути майнова і немайнова.

Майнова ІВ – це право, що виникає у творця на досягнутий результат творчої діяльності, подібне до права власності, яке виявляється в особі, працею котрої створено матеріальну річ (пристрій, прилад, механізм, нові інформаційні технології тощо).

Немайнова ІВ – це сукупність особистих моральних, психічних, логічних, духовних та інших прав людини, які не можуть відчужуватися від їх власника внаслідок самої природи.

У теорії цивільного права об'єктом права прийнято вважати те, з приводу чого виникають права. Чинне цивільне законодавство до об'єктів цивільних прав відносить речі, в тому числі гроші і цінні папери, інше майно, в тому числі і майнові права, роботи та послуги, результати інтелектуальної діяльності, службові та комерційні таємниці, особисті немайнові блага, а також інші матеріальні та нематеріальні блага.

З наведеного переліку об'єктів цивільного права зупинимося на результатах інтелектуальної діяльності. Цим поняттям охоплюються будь-які результати творчості. Об'єктом цивільного права може бути такий результат інтелектуальної діяльності, який відповідно до чинного законодавства об'єктом права інтелектуальної власності може бути і не визнаний.

Інтелектуальна власність — це результат творчої діяльності, об'єктами якої є не матеріальні носії, а ті ідеї, думки, міркування, образи, символи і т. ін., які реалізуються або втілюються в певних матеріальних носіях ("інтелект" у перекладі з латинської означає пізнання, розуміння, розум).

1.2. Основні об'єкти інтелектуальної власності

Поняття «результати творчої діяльності» охоплює ряд конкретних результатів: твори у галузі науки, літератури і мистецтва, виконання фонограми, відеограми, програми (передачі) організацій мовлення, винаходи, корисні моделі, промислові зразки, селекційні досягнення, інформація, компонування інтегральних мікросхем, раціоналізаторські пропозиції, комерційні найменування, торговельні марки, географічне походження товарів та інші результати інтелектуальної діяльності, що можуть приносити користь людям.

Перелічені об'єкти права інтелектуальної власності, як правило, розділяють на три основні групи (див. рис. 1.1): об'єкти авторського та

суміжного права, об'єкти промислової власності та інші (нетрадиційні) об'єкти інтелектуальної власності.

Рис. 1.1. Об'єкти права інтелектуальної власності

1.3. Об'єкти промислової власності

Більш вузьким стосовно «інтелектуальної власності» є поняття «промислова власність» як результат науково-технічної творчості.

Промислова власність — це вид інтелектуальної власності, який охоплює права на такі об'єкти промислової власності, як винаходи, корисні моделі, промислові зразки, товарні знаки, знаки обслуговування, фірмові найменування та географічні зазначення про походження товарів, а також припинення недобросовісної конкуренції, передбачені Паризькою конвенцією з охорони промислової власності.

Винахід — це рішення утилітарного завдання (продукт творчої діяльності) в будь-якій галузі промисловості або іншій сфері суспільно-корисної діяльності людини, що відповідає визначеним законодавством умовам надання правової охорони і визнане як винахід компетентним державним органом.

Охоронний документ – патент на винахід (рис. 1.2), термін правової охорони становить 20 років.

До винаходів відносять технічні рішення, які використовуються в різних галузях промисловості, сільського господарства, медицини. Ці рішення можуть стосуватись різних вироблених і використовуваних виробів, способів і є спрямованими на створення нових або вдосконалення відомих пристроїв, машин апаратів, нових матеріалів, продуктів генної інженерії, різних технологічних процесів, інших способів, у тому числі способів медичної діагностики та лікування.

У кожному виробі можна побачити колись створений винахід. Кожен штучно створений матеріал (речовина), наприклад, що представляє хімічну композицію, суміш речовин і пр. - теж винахід. Різні способи, які характеризуються деякою сукупністю дій, здійсненою над матеріальними об'єктами за допомогою матеріальних засобів, - теж винаходи.

Для того, щоб відокремити винаходи від інших результатів інтелектуальної діяльності, яка навіть має технічний характер, для останніх законом встановлено спеціальний перелік. Зокрема не вважаються винаходами: відкриття, а також наукові теорії та математичні методи; рішення, що стосуються тільки зовнішнього вигляду виробів і спрямовані на задоволення естетичних потреб; правила і методи ігор, інтелектуальної або господарської діяльності; програми для електронних обчислювальних машин; рішення, які полягають тільки в поданні інформації. Це не означає, що вони не є результатами творчої діяльності людини, або що для них не передбачена правова охорона. Просто - це «не винахід», а наприклад, комп'ютерна програма або дизайн виробу, які є іншими об'єктами інтелектуальної власності та для яких, відповідно, є інші закони.

Рис. 1.2. Зразок патенту України на винахід

Корисна модель — результат творчої діяльності людини в галузі технології, яка пов'язана з конструктивним виконанням пристрою.

Основний охоронний документ – патент на корисну модель (рис. 1.3), термін правової охорони становить 10 років.

Рис. 1.3. Зразок патенту України на корисну модель

Корисна модель, відповідно до українського законодавства, - технічне рішення, що відноситься до пристрою. У порівнянні з винаходом, можна сказати: «тільки до пристрою». Тобто, якщо створене технічне рішення відноситься до пристрою (машини, конструкції, приладу і т. ін.), то ми маємо право його віднести і до винаходу, і до корисної моделі.

З точки зору характеру результату інтелектуальної діяльності, винахід і корисна модель - одне і те ж, але тільки стосовно до пристрою. Різниця між винаходом і корисною моделлю лежить у правовій сфері. Для корисної моделі в порівнянні з винаходом встановлені менш жорсткі вимоги в частині патентоспроможності, не передбачена експертиза по суті, встановлений менший термін дії патенту.

Корисна модель - юридична альтернатива винаходу, коли один і той самий «пристрій», з урахуванням зазначених відмінностей, можна патентувати як «винахід» або як «корисну модель».

Промисловий зразок — результат творчої діяльності людини у галузі художнього конструювання, характеризується будь-яким новим видом форми, конфігурації, кольору чи сукупності цих елементів у продукті, що створює естетичне враження.

Основний охоронний документ – патент на промисловий зразок (рис. 1.4), термін правової охорони становить 10 років і продовжується за клопотанням власника патенту не більше ніж на 5 років.

До промислового зразку відносять художньо-конструкторське рішення виробу промислового або кустарно-ремісничого виробництва, що визначає його зовнішній вигляд, або кажуть - дизайн виробу.

Сутність промислового зразка - це виражена в конкретному виробі засобами художнього конструювання сукупність досягнень науки, техніки, мистецтва, ергономіки, тобто це є вираження його у виробі, який можна багаторазово відтворювати. Як об'єкт правової охорони особливе значення промислові зразки мають у сфері товарів масового споживання.

Рис. 1.4. Зразок патенту України на промисловий зразок

Товарний знак (знак для товарів і послуг) — це один із засобів ідентифікації товарів або послуг, тобто позначення, здатне відрізнити товари або послуги однієї особи від товарів або послуг іншої особи.

Основний охоронний документ – свідоцтво на знак для товарів і послуг (рис. 1.5 та рис. 1.6), термін правової охорони становить 10 років і продовжується за клопотанням власника щоразу на 10 років.

Товарні знаки - це позначення, яке використовується для індивідуалізації товарів, виконуваних робіт або послуг юридичних або фізичних осіб.

Товарні знаки віднесені до об'єктів інтелектуальної власності не як результат інтелектуальної діяльності, але як так звані засоби індивідуалізації юридичної особи, продукції, виконуваних робіт або послуг. Вони прирівняні до розглянутих вище результатів інтелектуальної діяльності з урахуванням особливості прав на них - виключних прав. Права на товарні знаки виникають на основі їх реєстрації в Патентному відомстві.

У якості товарних знаків можуть бути різні позначення: образотворчі, вони можуть мати словесний характер, бути комбінованими та виконані в різному кольорному поєднанні, музичні та ін. Важливо, щоб людина могла їх сприймати.

Фірмове найменування - це найменування суб'єкта господарської діяльності, яке обов'язково включає і форму господарювання (ВАТ, ТОВ, ЗАТ, ФОП тощо) і при цьому дає можливість відрізнити одну особу від інших і не вводить в оману споживачів щодо здійснюваної ним діяльності.

Основний охоронний документ – свідоцтво про державну реєстрацію фізичної особи-підприємця (рис. 1.7) юридичної особи (рис. 1.8), термін правової охорони необмежений.

Чинність права на фірмове найменування (фірму) настає з дати державної реєстрації найменування в Україні. Без такої реєстрації право на найменування не настає. Додаткова реєстрація фірмового найменування у якості товарного знаку збільшує обсяг охорони та захисту від недобросовісних дій інших осіб.

Рис. 1.5. Зразок свідоцтва на знак для товарів і послуг

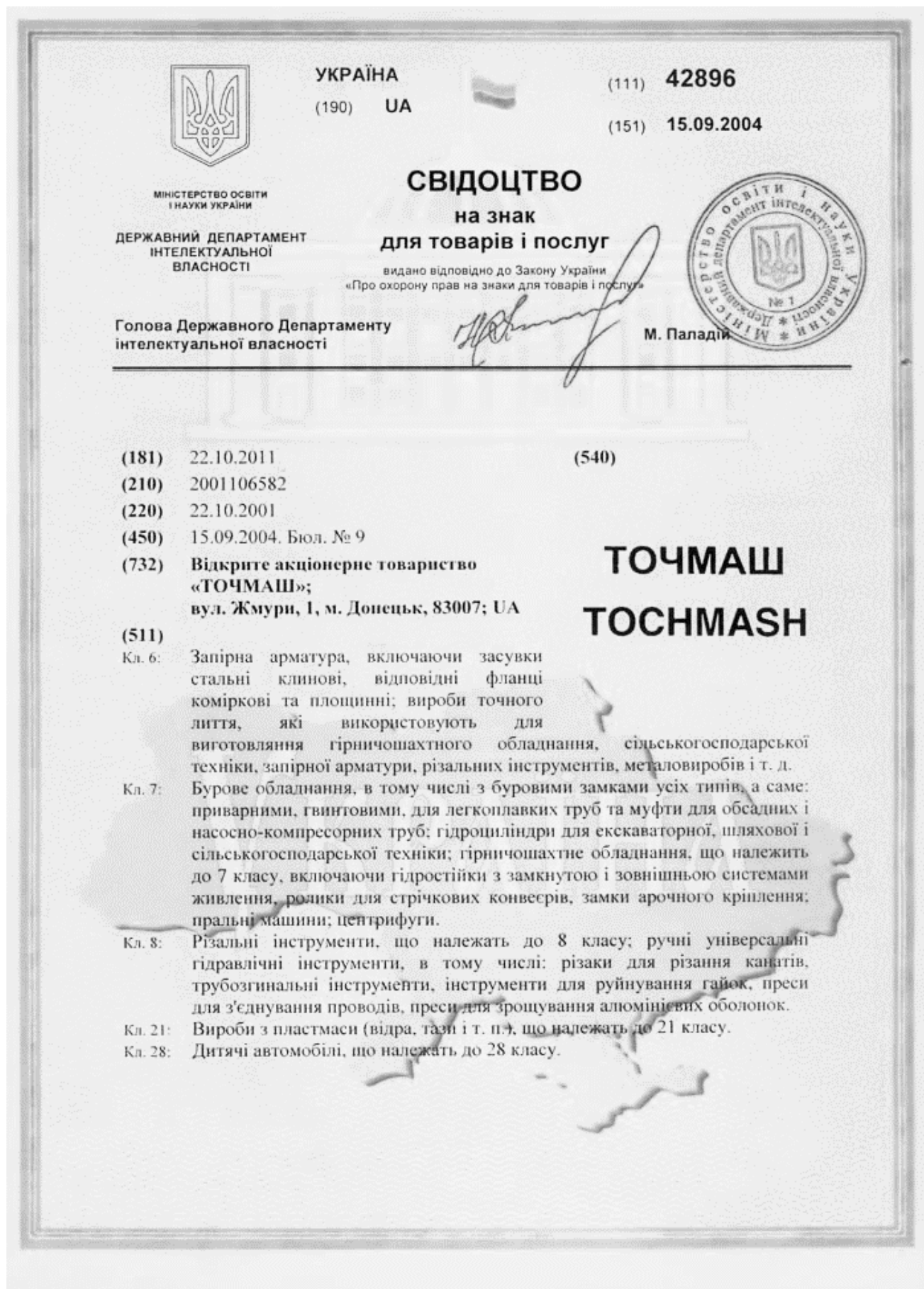

Рис. 1.6. Зразок свідоцтва на знак для товарів і послуг

Рис. 1.7. Зразок свідоцтва про державну реєстрацію фізичної особи-підприємця

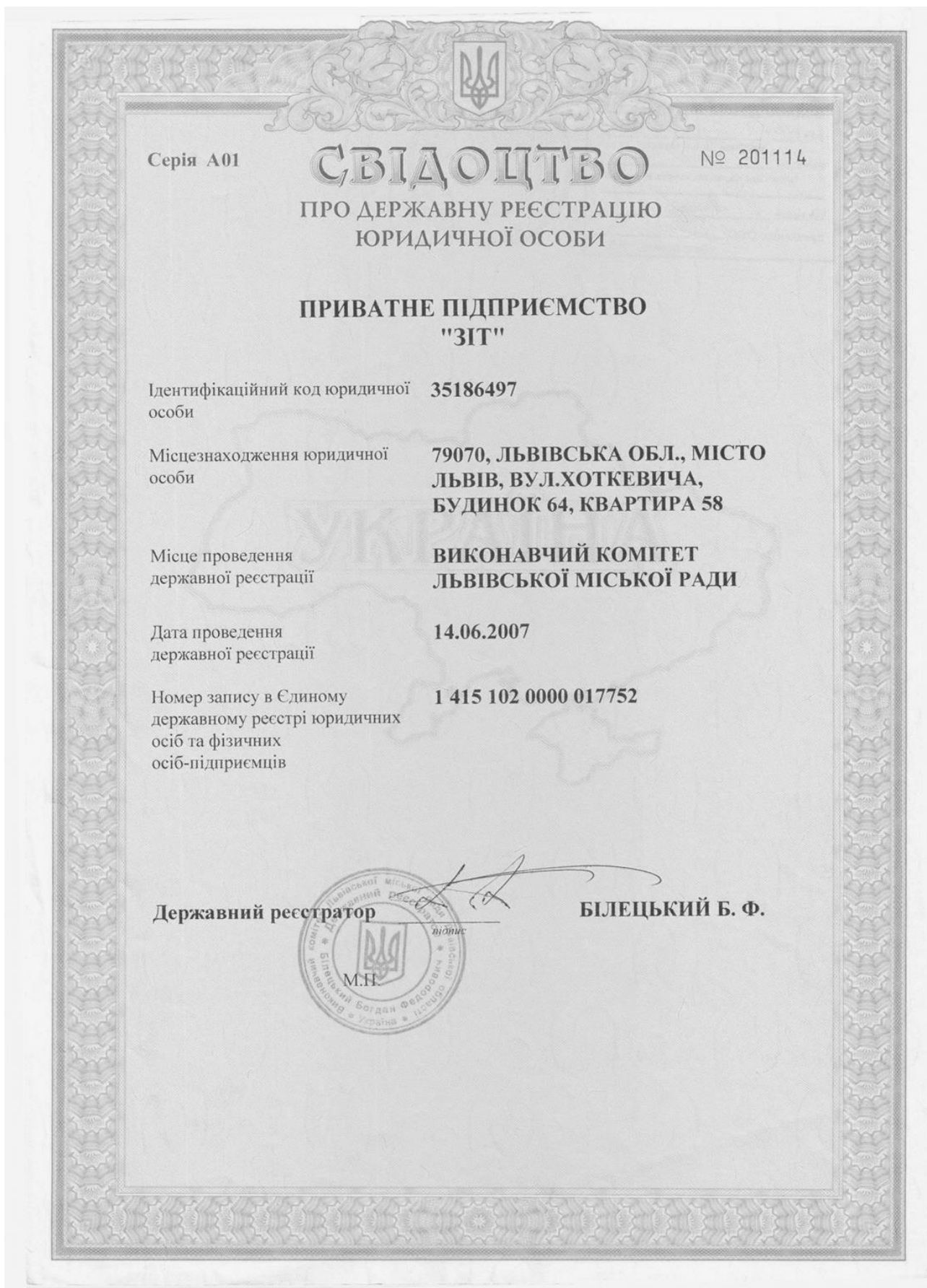

Рис. 1.8. Зразок свідоцтва про державну реєстрацію юридичної особи

У той час, як *товарні знаки* (або торговельні марки) відрізняють товари і послуги одного виробника від іншого, найменування фірми ідентифікує все підприємство безвідносно до товарів або послуг, що реалізуються нею на ринку, і є символом репутації і реноме відповідної фірми.

Цивільний Кодекс України не обмежує чинність майнових прав на комерційне найменування конкретним строком, вираженим у роках. Оскільки майнові права інтелектуальної власності на комерційне найменування безпосередньо пов'язані з функціонуванням юридичної особи, то з ліквідацією юридичної особи припиняється чинність зазначених майнових прав.

Зазначенням походження товару (ЗПТ) (географічне зазначення) — назва географічного місця (країни, регіону, місцевості), що служить для позначення товару, який походить з вказаного географічного місця, і особливі властивості якого пов'язані з природними і людськими факторами, притаманними даному місцю.

Охоронний документ – свідоцтво (рис. 1.9), яке діє протягом 10 років від дати подання заявки, з правом продовження щоразу на 10 років.

В якості ЗПТ може бути тільки позначення, що представляє собою або містить найменування географічного об'єкта. Наприклад, це може бути найменування країни, області, населеного пункту, річки, гори і ін., найменування може бути сучасним або історичним. Товари, для яких використовується ЗПТ, повинні мати особливі властивості, і ці особливості цих властивостей повинна визначатися природними та іншими факторами, характерними для даної місцевості.

У ЗПТ немає конкретного власника, позначення реєструється в Укрпатенті в якості ЗПТ за заявою особи, яка виробляє товари із згаданими унікальними властивостями. Інші особи, які виробляють такі ж товари, можуть також за заявою в Укрпатент отримати право використовувати ЗПТ для позначення цих товарів. Реєстрація ЗПТ дозволяє всім зазначеним особам вимагати від інших виробників, чиї товари не відповідають даному вище визначенню, припинення використання ЗПТ для позначення їх товарів.

Рис. 1.9. Зразок свідоцтва на право використання назви місця походження товару

1.4. Інші (нетрадиційні) об'єкти інтелектуальної власності

Є окрема група об'єктів, які можна назвати *нетрадиційними результатами інтелектуальної власності*: наукові відкриття, топографії (компонування) інтегральних мікросхем, раціоналізаторські пропозиції, селекційні досягнення у рослинництві та тваринництві (сорти рослин, породи тварин), комерційні тасмниці, «ноу-хау» тощо.

Наукове відкриття — встановлення невідомих раніше, але об'єктивно існуючих закономірностей, властивостей і явищ матеріального світу, які вносять докорінні зміни у рівень наукового пізнання. Право на наукове відкриття засвідчується дипломом (рис. 1.10 і рис. 1.11) та охороняється у порядку, встановленому законом. На географічні, археологічні і палеонтологічні відкриття, також на відкриття корисних копалин і в галузі суспільних наук дипломи не видаються.

Рис. 1.10. Зразок диплому на наукове відкриття СРСР

Рис. 1.11. Зразок диплому на наукове відкриття (міжнародний)

Топографія інтегральної мікросхеми (Топографія ІМС, англ. *Semiconductor intellectual property core, IP Core* або *Intellectual Property Rights on Integrated Circuit*) — мікроелектронний виріб кінцевої або проміжної форми, призначений для виконання функцій електронної схеми, елементи і з'єднання якого неподільно сформовані в об'ємі або на поверхні матеріалу, що становить основу такого виробу, незалежно від способу його виготовлення.

Топографія ІМС є комплексним описом структури, функцій та взаємозв'язків компонентів архітектури електронної мікросхеми. Права на використання такої архітектури є інтелектуальною власністю певної особи. Власник прав інтелектуальної власності на топографію ІМС може видати ліцензію на її використання іншому виробнику або використовувати топографію ІМС виключно у власному виробництві.

Виключне право на використання топографії ІМС засвідчується свідоцтвом, яке підтверджує реєстрацію топографії ІМС. Свідоцтво діє десять років від дати подання заявки до відомства або від дати першого використання топографії ІМС за умови, що від цієї дати до дати подачі заявки до відомства пройшло не більше ніж два роки.

Чесно кажучи, в Україні, похвалитися практикою реєстрації топографії ІМС нікому, тому на рис. 1.12 приведено зразок міжнародного свідоцтва на реєстрацію топографії ІМС.

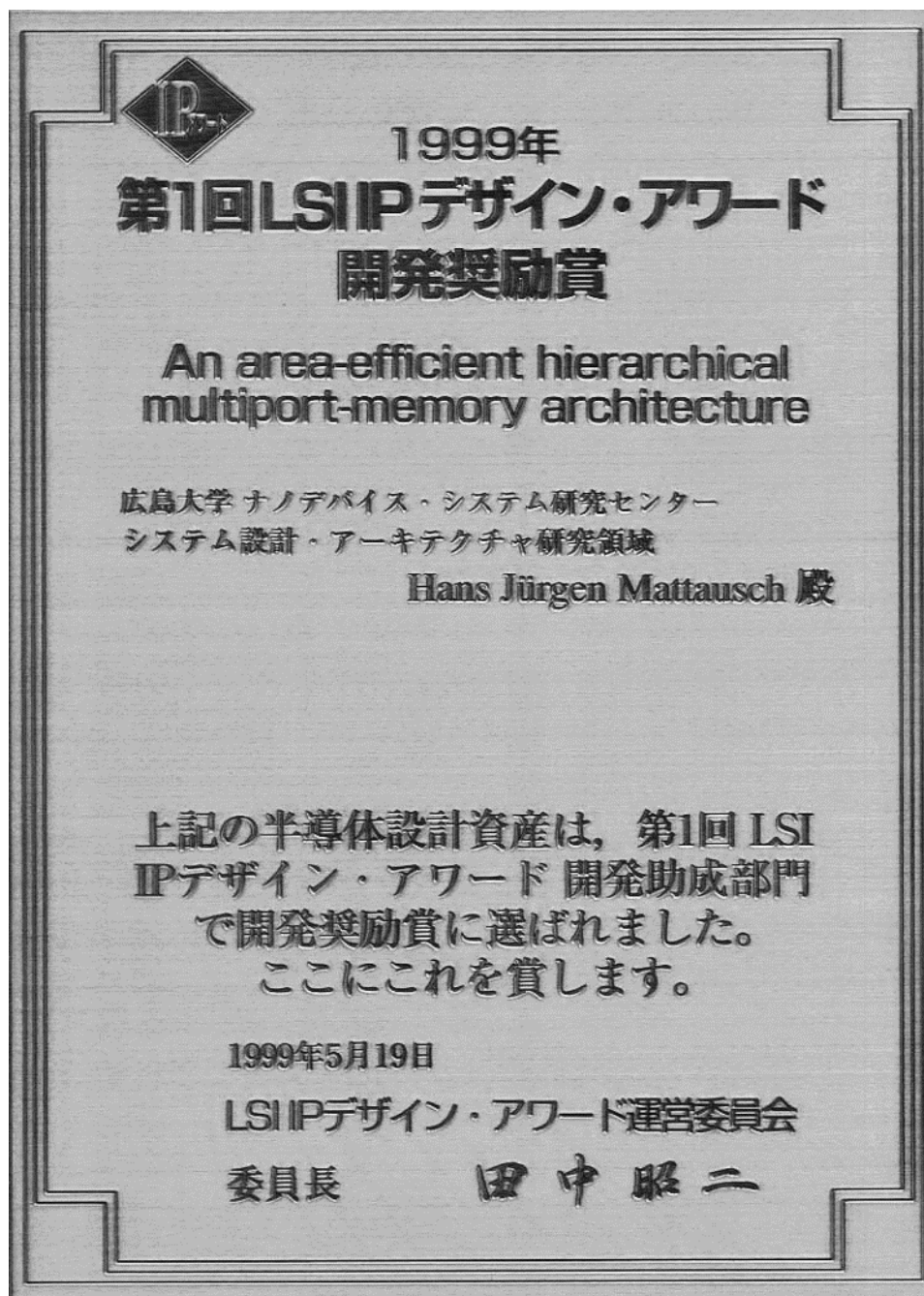

Рис. 1.12. Зразок міжнародного свідоцтва на реєстрацію топографії ІМС

Раціоналізаторська пропозиція — визнана юридичною особою пропозиція, яка містить технологічне (технічне) або організаційне рішення у будь-якій сфері діяльності (наприклад, вона передбачає зміну або удосконалення конструкції виробу, технології виробництва, складу матеріалу).

На основі поданої автором заяви на раціоналізаторську пропозицію за формою (Р-1), затвердженою Міністерством статистики України, підприємство приймає відповідне рішення про визнання пропозиції раціоналізаторською та видає свідоцтво встановленої форми, яке підписує керівник підприємства і затверджують печаткою (рис. 1.13). Факт використання раціоналізаторської пропозиції підтверджується спеціальним актом за формою, яку затверджує Міністерство статистики України.

Термін зберігання заяв на прийнятті раціоналізаторські пропозиції — 15 років, на відхилені — 5 років, журналів реєстрації заяв на раціоналізаторські пропозиції — постійно. Разом із заявою зберігаються і акт про використання раціоналізаторської пропозиції, розрахунок економічної ефективності або оцінки іншого позитивного ефекту, договір між автором (співавторами) та підприємством про розмір винагороди за використання раціоналізаторської пропозиції і угоди співавторів про розподіл між ними винагороди та про порядок користування правами на раціоналізаторську пропозицію, створену у співавторстві.

Селекційним досягненням слід вважати результат науково-практичної діяльності, в результаті якої створюються сорти і гібриди рослин і породи тварин із заданими ознаками.

Селекційне досягнення у тваринництві - створена в результаті цілеспрямованої творчої діяльності група племінних тварин (порода, породний тип, лінія, родина, їх структурні одиниці: внутрішньопородний (зональний) і заводські типи, заводські лінії та родини, спеціалізовані типи та лінії, кроси заводських ліній, а також окрема видатна тварина), що має нові генетичні ознаки, які стійко передає потомству, та за показниками продуктивності перевищує попередні типи тварин.

Запорізький державний медичний університет
назва, фірмове найменування підприємства (організації, установи)

СВІДОЦТВО
на раціоналізаторську пропозицію

СПОСІБ ВВЕДЕННЯ У "ГЛИБИННИЙ ТРАНС"
(назва)

автор (співавтори) ВАСИЛЕНКО ВІТАЛІЙ ІВАНОВИЧ,
ШЕВЧЕНКО ОЛЕГ ВАСИЛЬОВИЧ, САРЖЕВСЬКИЙ
СЕРГІЙ НИКОДИМОВИЧ.

подану "16" грудня 2004р.
199 р.

визнану раціоналізаторською "28" грудня 2004р.
199 р.

та зареєстровану в журналі реєстрації раціоналізаторських
пропозицій за № 1687

підпис із зазначенням
прізвища, ініціалів

Рис. 1.13. Зразок свідоцтва на раціоналізаторську пропозицію

Державна реєстрація суб'єктів племінної справи у тваринництві племінних і підконтрольних тварин здійснюється шляхом внесення відповідних даних про них до державних книг племінних тварин, суб'єктів племінної справи - до Державного реєстру суб'єктів племінної справи у тваринництві, селекційних досягнень - до Державного реєстру селекційних досягнень у тваринництві.

Майнові права на породу тварин є обмеженими в часі: відповідно до ст. 488 ЦК строк чинності виключних майнових прав на породу тварин спливає через 30 років, що відліковуються з 1 січня року, наступного за роком державної реєстрації цих прав.

Відповідно до ст. 11 Закону України «Про племінну справу у тваринництві», здійснюється Державна реєстрація селекційних досягнень шляхом внесення відповідних даних до Державного реєстру селекційних досягнень у тваринництві. Проте до тепер такого реєстру не створено, а лише є проект наказу Міністерства аграрної політики та продовольства України «Про затвердження положень щодо проведення апробації та реєстрації селекційних досягнень у тваринництві», який передбачає його створення.

На відміну від України в Російській федерації видають патенти на охорону досягнень в тваринництві (рис. 1.14).

Сорт рослин — окрема група рослин (клон, лінія, гібрид першого покоління, популяція) в рамках нижчого із відомих ботанічних таксонів, яка, незалежно від того, задовольняє вона повністю або ні умови надання правової охорони: може бути визначена ступенем прояву ознак, що є результатом діяльності даного генотипу або комбінації генотипів; може бути відрізнена від будь-якої іншої групи рослин ступенем прояву принаймні однієї з цих ознак; може розглядатися як єдине ціле з точки зору її придатності для відтворення у незмінному вигляді цілих рослин сорту.

Строк чинності виключних майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин (рис. 1.15), спливає через 30 років, а щодо дерев та винограду — через 35 років. Право на поширення сорту рослин, діє безстроково за умови підтримання чинності цього права відповідно до закону.

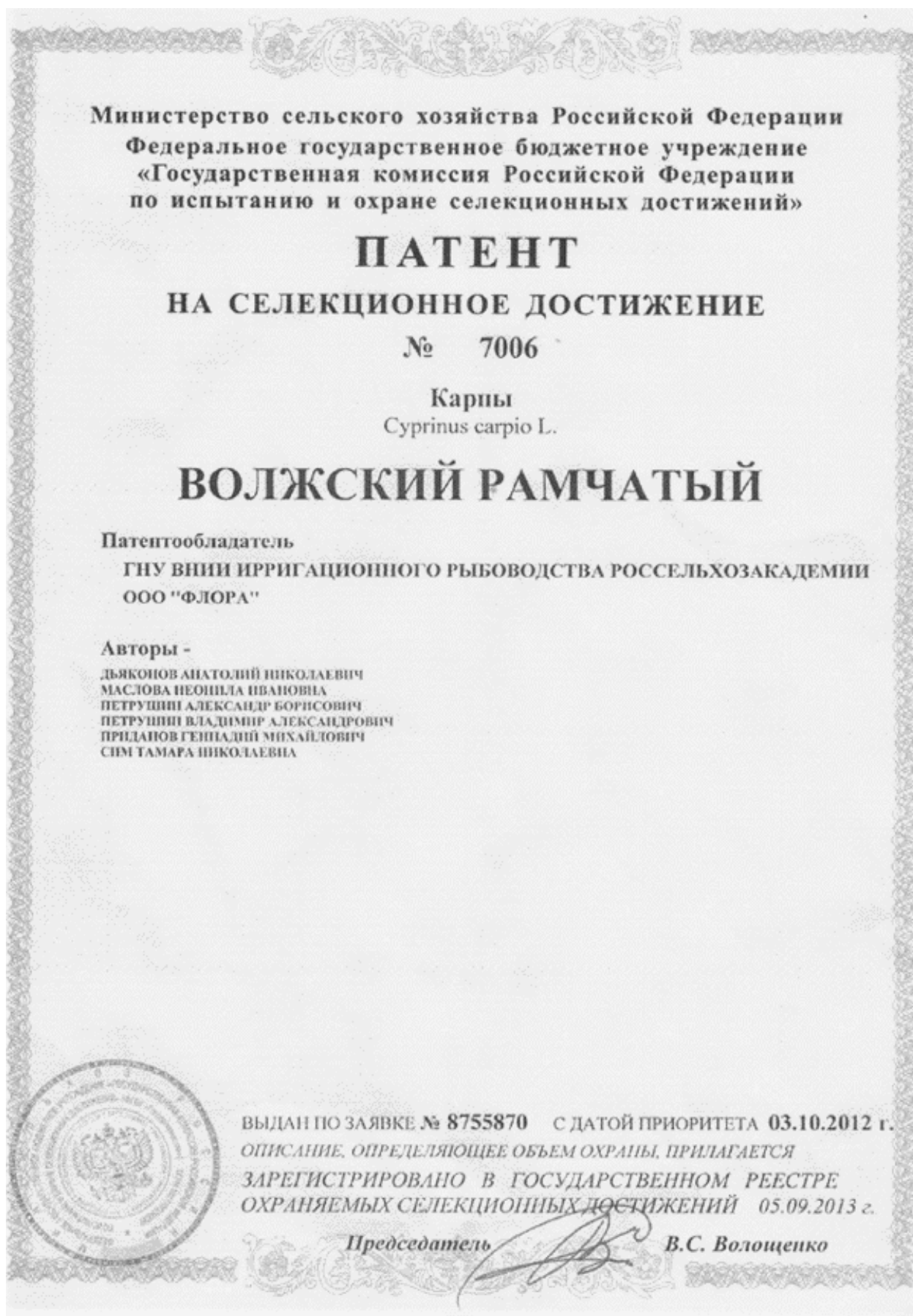

Рис. 1.14. Зразок патенту на селекційне досягнення виданий в РФ

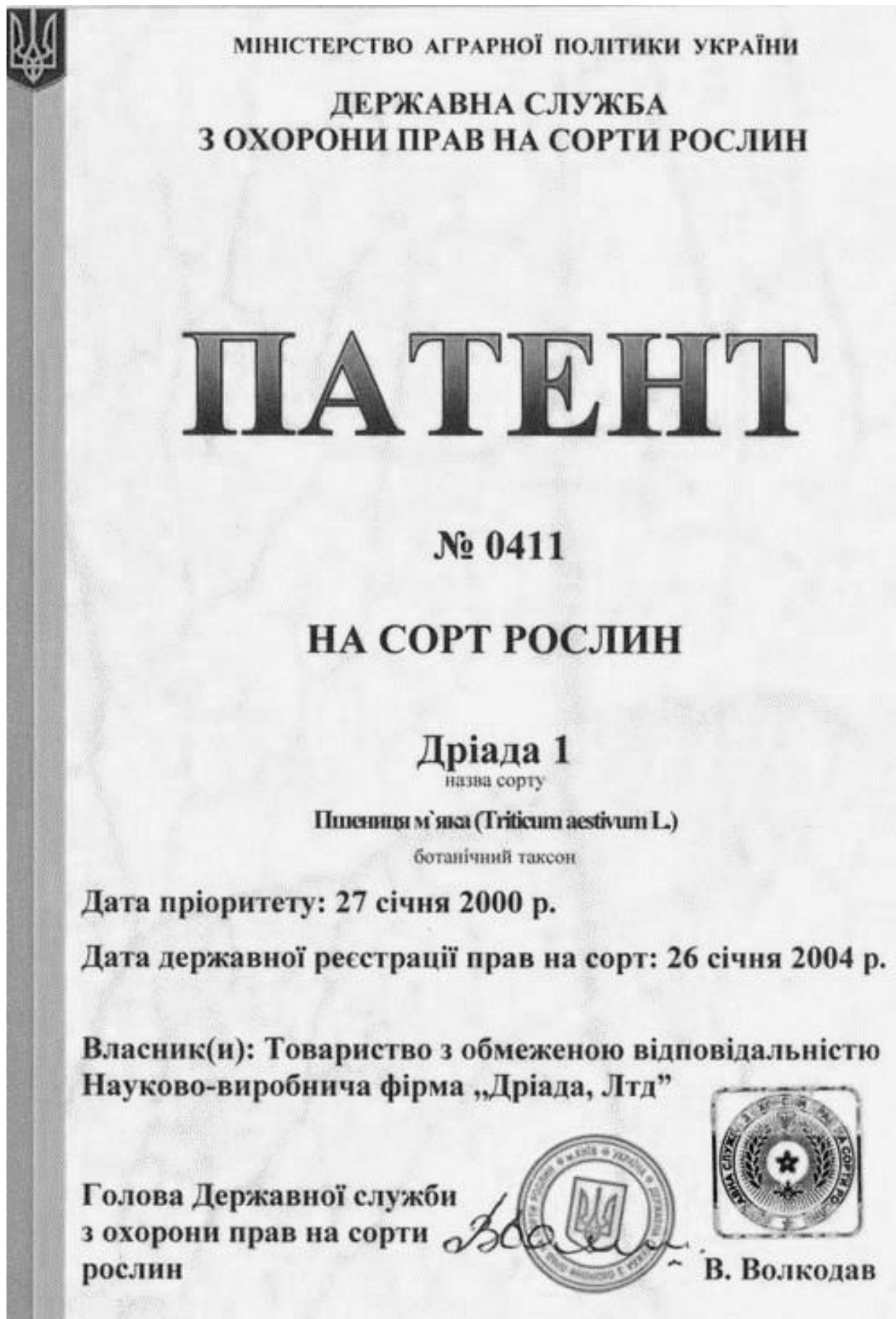

Рис. 1.15. Зразок патенту на сорт рослин

"Ноу-хау" — це конфіденційна інформація наукового, технічного, виробничого, адміністративного, фінансового, комерційного або іншого характеру, що практично застосовується у діяльності, яка ще не стала загальним надбанням.

Під захистом ноу-хау, розуміють захист за допомогою таємниці. Охороняється секретна інформація в тому обсязі, в якому власник матиме бажання її охороняти. В цьому випадку інформація про нове рішення нікому не розкривається. Тобто права на ноу-хау діють доти, поки зберігається конфіденційність. Проблема з ноу-хау полягає в тому, що його не можна зареєструвати як вид інтелектуальної власності. Так, ноу-хау має необмежений термін охорони у той час як термін охорони патенту не більше 20 років. Початок захисту винаходу більш затягнутий, тому що термін реєстрації і набуття прав на винахід займає не менше одного року. Захист ноу-хау настає миттєво і не потребує затвердження державним органом.

Комерційна таємниця - це технічна, комерційна, організаційна чи будь-яка інша інформація, здатна підвищити ефективність виробництва або будь-якої іншої доцільної соціально корисної діяльності чи забезпечити будь-який інший позитивний ефект. Тому власник комерційної таємниці, безумовно, має право на захист її від неправомірного використання.

Охорона комерційної таємниці не обмежується будь-яким строком, тобто права інтелектуальної власності на таємницю є чинними протягом усього періоду існування сукупності ознак комерційної таємниці (інформація зберігає свою секретність, має комерційну цінність та є невідомою іншим особам).

1.5. Об'єкти авторського права та суміжних прав

Авторське право — частина цивільного права, яка визначає правовідносини (права і обов'язки), що виникають у зв'язку зі створенням і використанням (виданням, виконанням, показом і т. ін.) творів літератури, науки

і мистецтва (© — знак охорони авторських прав із вказівкою імені (найменування) особи, що має авторське право, і року першої публікації твору).

Отже, авторське право дається на такі об'єкти інтелектуальної власності:

1. *Твори науки* — письмові твори наукового, технічного, прикладного характеру (книги, брошури, статті, комп'ютерні програми); твори в галузі географії, геології, топографії, архітектури; усні твори (виступи, лекції і доповіді); переклади; бази даних.

2. *Твори літератури* — письмові твори белетристичного характеру; збірки обробленого фольклору; усні твори.

3. *Твори мистецтва* — музичні твори з текстом і без; драматичні, хореографічні, аудіовізуальні твори, твори образотворчого і прикладного мистецтва, архітектури, фотографії; сценічні обробки, аранжування, обробка і переклади творів.

Авторське право на будь-який твір виникає внаслідок факту його створення. Для виникнення і здійснення авторського права не вимагається реєстрація твору. Отже, кожний автор, створивши твір, автоматично набуває прав власності на нього. Разом із тим в Україні, як і в інших державах передбачений механізм реєстрації авторських прав. Реєстрацією займається Державний департамент інтелектуальної власності, який веде облік авторів, реєструє їх твори, видає авторам свідоцтва.

Авторське право засвідчується Свідоцтвом (рис. 1.16), що видається Державним департаментом інтелектуальної власності. Свідоцтво, як і немайнові права автора, не має терміну дії.

Суміжні права — права на результати творчої діяльності виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення, пов'язані з використанням творів літератури і мистецтва, на що авторські права належать іншим особам (®—знак наявності суміжних прав із вказівкою імені (найменування) особи, що має суміжні права, і вказівки року першої публікації фонограми).

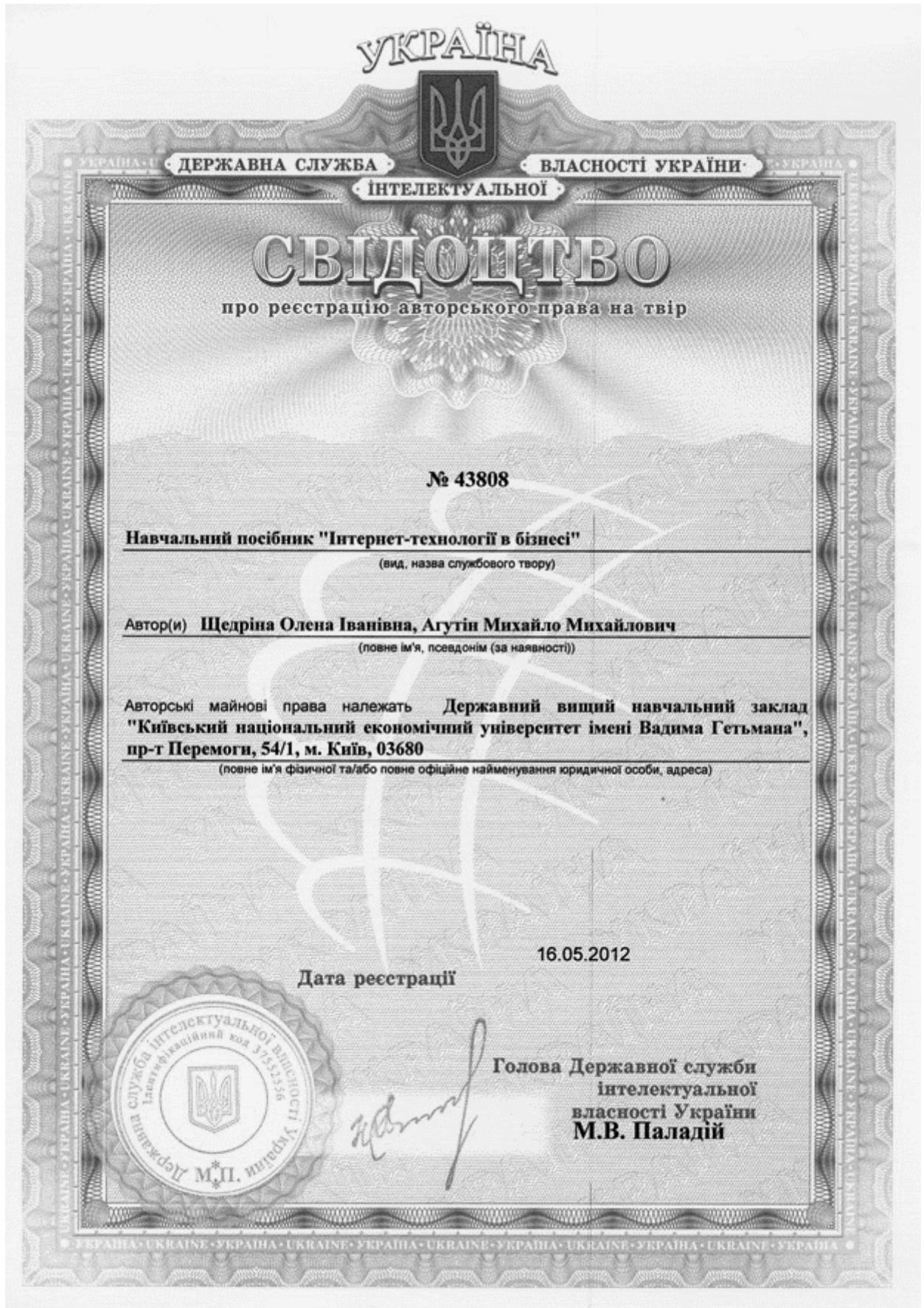

Рис. 1.16. Зразок Свідоцтва про реєстрацію авторського права на твір

Об'єктами суміжних прав є: а) *виконання* для фіксації, відтворення і розповсюдження за допомогою технічних засобів; б) *записи виконання* (фонограми, відеограми) та інші записи за допомогою технічних засобів; в) *трансляція* в ефір або по кабелю.

Запитання для самоконтролю

1. Дати визначення поняттю інтелектуальна власність.
2. Які підсистеми об'єктів виділяють в правовій системі інтелектуальної власності.
3. Вкажіть, що відноситься до підсистеми об'єктів промислової власності.
4. Вкажіть що відноситься до підсистеми нетрадиційних об'єктів інтелектуальної власності.
5. Вкажіть що відноситься до об'єктів авторського права.
6. Вкажіть що відноситься до об'єктів суміжних прав.
7. Що розуміють під винаходом, чим засвідчується право на нього та який термін його правової охорони.
8. Що розуміють під корисною моделлю, чим засвідчується право на неї, який термін її правової охорони.
9. Що розуміють під промисловим зразком, чим засвідчується право на нього, та який термін його правової охорони.
- 10.Що розуміють під товарним знаком (знаком для товарів і послуг), чим засвідчується право на нього та який термін його правової охорони.
- 11.Що розуміють під фірмовим найменуванням, який охоронний документ використовується для його реєстрації та який термін його правової охорони.
- 12.Що розуміють під географічним зазначенням, чим воно засвідчується, який термін його правової охорони.
- 13.Що розуміють під науковим відкриттям та чим воно засвідчується.

14. Дати визначення поняття «топографія інтегральної мікросхеми», чим засвідчується право на неї, який термін її правової охорони.
15. Що розуміють під раціоналізаторською пропозицією, чим засвідчується право на неї, який термін її правової охорони.
16. Що розуміють під селекційним досягненням в тваринництві, чим воно засвідчується, та на який термін поширюється правова охорона.
17. Що розуміють під сортом рослин, чим засвідчується право на нього, який термін його правової охорони.
18. Що розуміють під «ноу-хау» та «комерційною таємницею» як відбувається їх захист.
19. Що таке авторське право, на які об'єкти воно поширюється, та який охоронний документ на нього видається.
20. Що таке суміжні права, що є його об'єктами.

Список використаної та рекомендованої літератури

1. Закон України "Про авторське право та суміжні права" від 23.12.1993 р. № 3792-ХІІ (зі змінами та доповненнями) // Відомості ВРУ. - 2001. - № 32.
2. Закон України "Про охорону прав на винаходи і корисні моделі" від 15.12.1993 р. № 3687-ХІІ у ред. від 01.06.2000 р. (зі змінами та доповненнями) // ОВУ. - 2000. - № 26.
3. Закон України "Про охорону прав на зазначення походження товарів" від 16.06.1999 р. № 752-ХІV (зі змінами та доповненнями) // ОВУ. - 1999. - № 28.
4. Закон України "Про охорону прав на знаки для товарів та послуг", від 15.12.1993 р. № 3689-ХІІ (зі змінами та доповненнями) // Відомості ВРУ. - 1994. - № 7.
5. Закон України "Про охорону прав на промислові зразки" від 15.12.1993 р. 3688-ХІІ // Відомості ВРУ. - 1994. - № 7.

6. Закон України "Про охорону прав на сорти рослин" (Відомості Верховної Ради (ВВР), 1993, N 21, ст.218)
7. Закон України "Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем" від 5.11.1997 р. № 621/97-ВР (зі змінами та доповненнями) // ОВУ. - 1997. - № 48.
8. Закон України «Про племінне тваринництво» від 15 грудня 1993 р. № 3691 -ХІІ від 21 грудня 1999 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2000. — № 6. - Ст. 37.
9. Інтелектуальна власність. Закони України. – К.: Держ. Департамент інтел. власн. – 2007. - 410 с.
10. Кузнецов Ю.М. Патентознавство та авторське право: підручник / Ю.М. Кузнецов. – К.: ТОВ „Кондор“, 2005. – 426 с.
11. Основи правової охорони інтелектуальної власності в Україні: підручн. для студ. неюрид. вузів / За ред. О.А. Підпригори, О.Д. Святоцького. – К.: Видавничий дім „ІнЮре“, 2003. – 236 с.
12. Право інтелектуальної власності: Академ курс: підручн. для студ. вищих навч. закладів / За заг. ред. О.А. Підпригори, О.Д. Святоцького. – К.: Видавничий дім „ІнЮре“, 2004. – 672 с.
13. *Промислова* власність: Законодавчі та нормативні акти: У 3-х т. / Укладач П.М. Цибульов. - К.: УкрГНТЕЛ, 1998. Т. 1.: Законодавство України з питань промислової власності — 138 с; Т. 2.: Відомчі нормативні акти України з питань промислової власності. — 310 с; Т. 3.: Міжнародні угоди з питань промислової власності. — 124 с.
14. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року // Відомості Верховної Ради (ВВР); 2003; № 40-44.

Розділ 2. Становлення і розвиток інтелектуальної власності

2.1. Становлення і розвиток законодавства України про інтелектуальну власність

Законодавство України про інтелектуальну власність надзвичайно молоде і його становлення продовжується одночасно зі становленням державності та формуванням правової держави. Якщо не було держави, то навряд чи можна говорити про право неіснуючої держави. І все ж Україна має власну історію, у тому числі й історію держави і права. У цьому контексті нас цікавить історія становлення цивільного права, зокрема права про інтелектуальну власність.

У процесі розбудови правової держави Україна надзвичайно важлива роль цивільного законодавства, складовою частиною якого є законодавство про інтелектуальну власність. В ієрархії права друге місце після Конституції України (Основного Закону) має посідати цивільне право. І це справді так. Воно регулює ті суспільні відносини, які за своїм змістом є життєвою тканиною суспільства.

Парадоксально, але в Україні ніколи не було свого завершеного цивільного законодавства. На території України у різні часи діяло законодавство тих держав, до складу яких вона входила: Великого князівства Литовського, Речі Посполитої, Російської держави, Австро-Угорщини. Багато чинників і найголовніший серед них — відсутність власної самостійної і незалежної держави зумовили те, що в Україні діяло польське, російське, австрійське та інше законодавство, а не українське. Але категорично стверджувати, що Україна зовсім не мала цивільного законодавства, не можна.

Вінцем давньоруського права є кодифікований юридичний збірник *Руська Правда*. Її прототипами, як вважають дослідники, були збірники законів «Статут» і «Закон руський» початку X ст., — тодішні підвалини судочинства. Оригінал Руської Правди не зберігся. Вона дійшла до нас у 106 списках — у літописах та юридичних збірниках XIII-XVII ст. Списки мають назви або за місцем їх знаходження (Синодальний — у бібліотеці Синоду, Академічний — у бібліотеці Академії наук, Троїцький — у Троїце-Сергієвій Лаврі), або за

прізвищем осіб, котрі їх віднаходили (Карамзінський, Татищевський тощо). Ці списки поділяють на три редакції — Коротку, Розширену та Скорочену.

Найдавнішою є *Коротка редакція Руської Правди*, яка відображає державну організацію і давньоруське право періоду становлення феодального ладу. Вона складається з Правди Ярослава, Правди Ярославичів, Покону вирного, Уроку мостникам. Вважають, що Правда Ярослава з'явилась у 10-30-ті рр. XI ст., а Правда Ярославичів — у 50-60-ті рр. XI ст. Вона регулювала суспільні відносини ранньофеодального періоду. В Правді Ярослава зберігається, хоча й зі значним обмеженням, інститут кровної помсти. Предметом правового захисту в Короткій редакції виступає життя та тілесна недоторканість феодалів й князівських дружинників; вона регулює питання власності, володіння, спадкоємництва.

Зміни й доповнення Правди Ярославичів мали на меті захистити князівські маєтки і князівську земельну власність. Навіть заміна кровної помсти системою грошових стягнень передбачала збільшення надходжень до державної скарбниці.

Покон вирний стосується розподілу надходжень од вир (сплат штрафів за злочини) та продажу (натуральної чи грошової винагороди, яку повинен отримати вирник при вилученні вири). «Урок мостникам» регулює оплату ремонту міських мостових.

Розширена редакція Руської Правди відображає еволюцію феодального права внаслідок подальшого соціально-економічного й політичного розвитку Київської держави. Її створення припадає на період князювання Володимира Мономаха або його сина Мстислава. В ній — чимало перероблених і доповнених норм Короткої редакції, а також Устав Володимира Мономаха, в якому зафіксовані нові норми, що захищають інтереси феодалів, обмежують майнові й особисті права феодально залежного населення. Тут ідеться про порядок успадкування майна, регуляцію боргових зобов'язань і кабальних відносин, обмеження лихварства, заборону перетворювати закупів у рабів, впорядкування правового становища холопів.

Третя редакція Руської Правди — *Скорочена*, розглядається дослідниками як переробка у XV чи навіть XVII ст. одного зі списків Розширеної редакції.

Аналіз норм Руської Правди свідчить, що вони виникли на місцевому ґрунті й були результатом розвитку юридичної думки в Київській Русі. Руська Правда відчутно вплинула на розвиток права західних і північно-східних слов'ян, відчутно вплинула на становлення таких пам'яток права, як Литовські статuti, Псковська судова грамота, Судебники 1497, 1550 р., і певною мірою — Соборне уложення 1649р.

Пізніше на зміну «Руської правди» прийшов Литовський Статут.

Статут Великого князівства Литовського — основний кодекс права Великого князівства Литовського, Руського, Жемантійського. Видавався у трьох основних редакціях 1529, 1566 і 1588 років, які відомі як Литовські статuti. Джерелами Литовського статуту були звичаєве литовське, білоруське, українське право, відповідна місцева судова практика, «Руська правда», польські судебники та кодекси інших держав.

Статут Великого князівства Литовського увібрав у себе основні положення державного, цивільного, сімейного, кримінального і процесуального права князівства, норми римського, руського, польського і німецького кодифікованого звичаєвого права, відповідна місцева судова практика, «Руська правда», польські судебники. Його положення діяли на землях Литви і Русі аж до середини XIX століття.

Статут декларував рівність громадян незалежно від соціального стану й походження, віротерпимість, відповідальність суддів перед законом, заборону перетворювати вільних людей на рабів і т. ін. Водночас запроваджував привілеї князів, магнатів та шляхти, у тому числі право на закріпачення селян. Литовський статут був основним збірником права в Україні з XVI ст. до 40-х років XIX ст. Став джерелом російського «Соборного уложення» (1649 р.), «Прав, по котoryм судится малороссийский народ» та приватних українських кодифікаційних проектів.

На території Київської, Подільської та Волинської губерній дію Литовського статуту було припинено сенатським указом від 25 червня 1840 р. У Лівобережній Україні 4 березня 1843 р. його було замінено Зводом законів Російської імперії.

На теренах України мало юридичну силу «Саксонське зерцало».

«Саксонське зерцало» регулювало правові відносини з конституційного права, судоустрою, ленного права, кримінального права та кримінального процесу, сімейного та спадкового права; селянського та сусідського права. «Саксонське зерцало» складалося з трьох частин: передмови, земського права (з німецької мови XIII ст.) та ленного права (з середньовічної латини).

В передмові йдеться про право як божий порядок: «Веління Бога - це право». Земське право включало в себе три книги: перша містила -71 статтю, друга - 72, а третя – 91. Земське право – це право усіх вільних людей, включаючи й вільних селян. Воно регулювало відносини щодо земельної ділянки, спадкові відносини, шлюб, розподіл вантажів та сусідські відносини. Воно охоплювало також кримінальне право та судоустрій. В сучасній правовій системі воно охоплювало б кримінальне та цивільне право й сімейно-спадкове.

Ленне право складалося з 78 статей. Воно не містило підрозділів. Ленне право регулювало відносини між дворянами та між станами. Його можна порівняти з сьогоднішнім конституційним правом.

Магдебурзьке право з'явилося на Русі разом з німецькими колоністами, яких запрошував король Данило I та його наступники. Німці отримали право організовувати в галицьких і волинських містах самоврядні громади (війтівства) з автономними судово-адміністративними інституціями. Відомо про існування в 1287 році війтівств у Львові, Володимирі і Луцьку, згодом - в інших великих містах Галицько-Волинської держави. Очевидно, що в ті часи магдебурзьке право застосовувалося в руських містах тільки частково, серед німецької людності.

З переходом Галичини (тоді Руського Королівства) під Польщу першим магдебурзьке право в повному обсязі отримав Львів у 1356 році.

Норми цього права регулювали управління містом, суспільно-правові відносини, порядок суду та судочинства, визначали заходи кримінального покарання, регламентували внутрішню статутну діяльність купецьких корпорацій, ремісницьких цехів і торгівлі. За магдебурзьким правом міста звільнялись від управління й суду феодалів. Це право регламентувало права міських станів - купців, ремісників, визначало порядок обрання і функції органів міського самоврядування, ним регулювалися питання оцінки й успадкування майна.

Різновидом міського права в польських містах було так зване *хелмінське право*. Воно являло собою переклад магдебурзького права польською мовою з використанням звичаїв та юридичних норм польського міста Хелм.

Як свідчать історичні джерела, місцеве самоврядування на принципах магдебурзького права не було досить ефективним для корінного населення в українських землях. Міщанам було заборонено володіти майном, купленим у польських, вірменських, єврейських та німецьких панів, а їх ремісничі справи блокувалися панськими ремісниками. Також суворими обмеженнями для міщан-українців були конфесійні, мовні, культурні та політичні, особливо після приєднання до Польщі Галичини на початку XV ст. Православні українці були відсторонені від міського управління в управах і судах. У результаті реальна міська влада зосереджувалася в руках некорінного населення, що призводило до обмежень, заборон для українців у торгівлі, судових рішеннях, купівлі-продажу будинків, здійсненні церковних обрядів і церемоній, праві проживати в місті тощо.

Згадаймо інші юридичні документи України XVIII і першої половини XIX століть: *«Права, по котрых судится малороссийский народ»* (1743), *«Экстракт малороссийских прав»* (1767), *«Экстракт из указов, инструкций и постановлений»* (1786), *«Собрание прав Малороссии»* (1807), *«Свод местных законов западных губерний»* (1837).

Під час роботи кодифікаційної комісії на чолі з Ф. Давидовичем було прийнято рішення про створення окремих збірників, які б систематизували діючі

форми кримінального і цивільного права. Це була чи не перша спроба розробити проект першого Цивільного кодексу України. *«Собрание прав Малороссии»* було підготовлене на основі чинних в Україні «Зерцала саксонів» (1536), «Порядку прав цивільних магдебурзьких» (1559), «Права цивільного хелмського» (1584), «Артикулів права магдебурзького» (1557).

Цей збірник діяв в Україні до 1843 р. і в ньому в основному були викладені норми цивільного права. Проте внаслідок самодержавної політики царської Росії основним джерелом усіх галузей права в Україні в першій половині ХІХ ст. став *«Свод законов Российской империи»* у редакції 1842 р., десятий том якого містив норми цивільного права. Але свого власного цивільного кодексу не мала й Росія, не могла його мати й Україна.

Не мала повністю сформованого цивільного законодавства й Українська Народна Республіка. У Законі УНР «Про порядок видання законів» від 8 грудня 1917 р. проголошувалось: «Усі закони і постанови, які мали силу на території Української Народної Республіки до 7 жовтня 1917 р., оскільки вони не змінені і не скасовані Універсалами, постановами Української Центральної Ради, мають силу і надалі як закони і постанови Української Народної Республіки». До таких належали і норми цивільного права «Своду законов Российской империи», що поширювалися на територію України.

Авторське право з'явилося в Росії лише на початку ХІХ ст. у досить своєрідній формі — у Статуті Цензурному від 22 квітня 1828 р., в якому за автором визнавалося виключне право на відтворення своїх творів шляхом друку. Проте вже у законі від 8 січня 1830 р. право автора на створений ним твір визнається як право власності, яким можна торгувати. Твір розглядався як «майно благонабуте», а його автору (або перекладачу) довічно надавалося виключне право видання і продажу. Зазначені права переходили до спадкоємців строком на 25 років; пізніше (1857 р.) цей строк було подовжено до 50 років. Під час чергового перевидання десятого тому Зводу законів Російської імперії авторське право вперше переноситься в цей том як додаток до ст. 420. У цьому додатку авторське право розглядається як право власності. Проте 20 березня

1911 р. приймається закон про авторське право, який досить детально регулював авторські відносини. Цим законом права автора були істотно врізані.

У перші роки радянської влади було прийнято ряд нормативних актів, що регулювали авторські відносини. Лише 30 січня 1925 р. були прийняті «Основи авторського права» як загальносоюзний закон. Саме цим пояснюється те, що в Україні з 1925 по 1929 рр. не було прийнято загального закону про авторське право. В Україні у цей час приймалися лише нормативні акти з окремих проблем авторського права, зокрема постанова РНК УРСР від 8 грудня 1925 р. «Про авторський гонорар за публічне виконання драматичних і музичних творів».

Багато положень з «Основ авторського права» були згодом перенесені в українське законодавство про авторське право. Проте термін дії авторського права після смерті автора було скорочено до 25 років, а в Основах авторського права СРСР від 16 травня 1928 р. авторське право мало чинність лише за життя автора. Основи допускали можливість будь-якої об'єктивізації творів, на які поширювалось авторське право (як союзного, так і республіканського законодавства), і діяли аж до другої кодифікації цивільного законодавства. Так, в Україні діяв Закон від 6 лютого 1929 р.

Цивільний кодекс РРФСР від 11 червня 1964 р. авторське право включив повністю. Йому присвячено IV розділ, що складається із 41 статті (ст. 475-516 ЦК РРФСР).

ЦК УРСР, прийнятий Верховною Радою УРСР 18 липня 1963 р. також містить розділ IV «Авторське право», що складається із 44 статей (ст. 472—516 ЦК УРСР). Після прийняття ЦК було прийнято ряд нормативних актів з окремих питань, наприклад, про розмір ставок авторського гонорару за використання тих чи інших творів, про авторські договори та ін. Звичайно, до розділу IV цього Кодексу було прийнято ряд змін і доповнень, але радикальним нормативним актом, що докорінно оновив авторське право, став Закон України «Про авторське право і суміжні права», прийнятий Верховною Радою України 23 грудня 1993 р. Згодом було прийнято також ряд нормативних актів, у тому числі постанови Кабінету Міністрів України «Про мінімальні ставки авторської

винагороди за використання творів літератури і мистецтва» від 18 листопада 1994 р. № 784 та «Про державну реєстрацію прав автора на твори науки, літератури і мистецтва» від 18 липня 1995 р. № 532. Верховна Рада України 31 травня 1995 р. прийняла Закон України «Про приєднання України до Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів (Паризького акта від 24 липня 1971 р., зміненого 2 жовтня 1979 р.). У зв'язку з прийняттям Закону України «Про авторське право і суміжні права» до ЦК УРСР були внесені відповідні зміни.

Отже, авторське право в Україні почало розвиватися, хоча й під впливом Москви, з 20-х років ХХ ст. До того часу власного авторського права Україна не мала. Але й авторське право, що було започатковане у 1929 р., українським вважалось формально, бо воно було точною копією російського авторського права.

2.2. Розвиток та становлення об'єктів промислової власності

Приблизно так само розвивалось і право на винаходи, промислові зразки та інші результати технічної творчості.

Так, у Росії перший нормативний акт про привілеї був прийнятий у 1723 р. під назвою «*Правила видачі привілеїв на заведення фабрик*». Цим актом певною мірою було впорядковано видання привілеїв.

17 червня 1812 р. було прийнято Закон Росії «*О привілегах на разные изобретения и открытия в художествах и ремеслах*». Цим Законом передбачалася видача привілеїв на власні винаходи і ті, що завозилися із-за кордону, строком на три, п'ять і десять років. Видача привілеїв мала факультативний характер, і держава не зобов'язана була надавати привілеї при наявності в пропозиції певних ознак.

У 1833 р. було зроблено спробу істотно переробити закон 1812 р. Проте за обома цими законами привілеї видавались на розсуд керівництва.

Першим царським законом про винаходи пореформеної Росії був закон від 30 березня 1870 р., що використав досвід Західної Європи, взявши за основу її законодавство. Останнім законом царської Росії про патенти був закон від 20 травня 1896 р. Він дотримувався перевіркою системи видачі патентів, внаслідок якої перевірялась наявність істотної новизни. Патент видавався на 15 років і міг переходити до інших осіб за договором або в спадщину.

Окремої уваги заслуговує закон 1830 р. «*Про спеціальні клейма*». За цим законом власники певних виробництв (суконних, шляпних, паперових та інших фабрик) зобов'язані були мати спеціальні клейма, щоб позначати свої вироби. У 1838 р. в Росії був прийнятий закон про товарні знаки. Цим законом встановлювалася кримінальна відповідальність за підробку товарного знаку. Останнім законом царської Росії про товарні знаки був Закон від 26 лютого 1896 р. Характерною рисою законодавства країн з розвиненою ринковою економікою минулого століття є те, що воно вирізило товарні знаки із загального поняття клейм. Товарні знаки були визнані об'єктами промислової власності з виключними правами на них. Клеймам як особливим позначенням було надано більш вузьке значення, наприклад, гарантійні, пробірні клейма, клейма якості тощо.

Перший радянський декрет про винаходи був прийнятий 30 червня 1919 р. Цим декретом уперше запроваджувалося авторське свідоцтво замість патенту, а сам винахід оголошувався надбанням держави. Наступним етапом був Закон про патенти на винаходи (1924 р.). У період НЕПу радянська держава повернулася до патентів, але встановлювала примусове відчуження патенту на свою користь, якщо з патентовласником не вдавалося досягти угоди. Патент видавався на 15 років. Це вже був союзний закон, що став обов'язковим для всіх республік. Власне з цього часу законодавство про винахідництво було тільки загальносоюзним, і Україна була позбавлена можливості мати власне законодавство про винаходи та інші результати технічної творчості.

Закон 1924 р. було замінено Законом від 9 квітня 1931 р., яким затверджувалось *Положення про винаходи і технічні удосконалення*.

Цим Законом знову було відновлено *авторське свідоцтво*, а також визнано новий об'єкт правової охорони — *технічні удосконалення*. Це Положення діяло до 5 березня 1941 р., коли постановою Раднаркому СРСР було затверджено нове Положення про винаходи і технічні удосконалення. Це Положення було замінено новим від 24 квітня 1959 р., за яким технічні удосконалення були замінені *раціоналізаторськими пропозиціями*. Нарешті, згадане Положення було замінено Положенням про відкриття, винаходи і раціоналізаторські пропозиції 1973 р. Верховною Радою СРСР 31 травня 1991 р. було прийнято Закон СРСР «Про винаходи в СРСР». Цим Законом єдиним охоронним документом було визнано патент, а сам винахід — товаром з усіма наслідками, що з цього випливають.

Закон набрав чинності з 1 липня 1991 р., але через фактичний розпад СРСР він майже не діяв. Проте його позитивна роль все ж мала місце — його основні положення були сприйняті законодавствами колишніх республік, оскільки він мав уже деякі риси ринкового характеру.

2.3. Структура державного управління системою інтелектуальної власності в Україні

Державна служба інтелектуальної власності України (далі – Служба) – це центральний орган виконавчої влади з питань правової охорони інтелектуальної власності. Служба разом із сукупністю експертних, наукових, освітніх, інформаційних та інших державних закладів відповідної спеціалізації, що входять до сфери її управління, становлять державну систему правової охорони інтелектуальної власності (рис. 2.1).

Служба спрямовує діяльність таких закладів як Державне підприємство «Український інститут промислової власності» – Укрпатент (попередня назва – Держпатент України), Державне підприємство «Українське агентство з авторських і суміжних прав», Державне підприємство «Інтелзахист» та

Державний вищий навчальний заклад «Державний інститут інтелектуальної власності».

Рис. 2.1. Структура державної системи правової охорони інтелектуальної власності

Державна служба інтелектуальної власності України є органом державного управління, що діє у складі Міністерства освіти і науки України і йому підпорядковується.

Основними завданнями Служби є:

- участь у межах своєї компетенції у забезпеченні реалізації державної політики в сфері інтелектуальної власності;
- прогнозування і визначення перспектив і пріоритетних напрямів розвитку у сфері інтелектуальної власності;
- організаційне забезпечення охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності.

Служба відповідно до покладених на неї завдань:

- реалізує у межах своїх повноважень єдину економічну, фінансову, науково-технічну, інвестиційну, соціальну політику у сфері інтелектуальної власності та розробляє на основі результатів аналізу діяльності державної системи охорони інтелектуальної власності пропозиції щодо її вдосконалення;
- здійснює в межах, визначених Міністерством освіти і науки України (далі – Міністерство), управління майном підприємств, установ та організацій, що належать до сфери управління Міністерства;
- забезпечує у межах своїх повноважень виконання актів законодавства, здійснює систематичний контроль за їх реалізацією;
- розробляє пропозиції щодо вдосконалення законодавства з питань, що належать до його компетенції, і вносить їх на розгляд Міністра освіти і науки;
- забезпечує функціонування системи експертизи заявок на об'єкти інтелектуальної власності;
- бере участь у роботі з удосконалення системи обліку, звітності і державної статистики в сфері інтелектуальної власності;
- визначає порядок державної сертифікації діяльності в сфері інтелектуальної власності;
- здійснює державну реєстрацію та ведення державних реєстрів щодо об'єктів інтелектуальної власності;
- видає в установленому порядку охоронні документи на об'єкти інтелектуальної власності;
- здійснює реєстрацію договорів про передачу прав на об'єкти інтелектуальної власності, що охороняються на території України, та ліцензійних договорів;
- координує діяльність щодо передачі прав на об'єкти інтелектуальної власності, в тому числі створені повністю або частково за рахунок державного бюджету;

- організовує розгляд заяв і скарг щодо видачі охоронних документів на об'єкти інтелектуальної власності, а також інших звернень фізичних та юридичних осіб з питань інтелектуальної власності;

- координує роботу з інформаційного забезпечення діяльності в сфері інтелектуальної власності, здійснює нормативно-методичне керівництво в цій сфері, забезпечує комплектування національного фонду патентної документації;

- вносить в установленому порядку до Міністерства пропозиції щодо участі України в роботі міжнародних організацій з інтелектуальної власності, здійснює міжнародне співробітництво та бере участь в підготовці та укладенні міжнародних угод з питань інтелектуальної власності;

- організовує роботу з підготовки та перепідготовки спеціалістів з питань інтелектуальної власності;

- здійснює інші функції, що випливають з покладених на нього завдань.

Державне підприємство «Український інститут промислової власності» виконує повний комплекс робіт, пов'язаних з підготовкою до надання правової охорони об'єктам промислової власності.

Головними завданнями Інституту є:

- приймання заявок на видачу охоронних документів на об'єкти промислової власності, проведення експертизи заявок на об'єкти промислової власності на відповідність їх умовам надання правової охорони, забезпечення здійснення державної реєстрації об'єктів промислової власності і змін їх правового статусу та офіційної публікації відповідних відомостей;

- участь у розробці пропозицій формування державної політики в сфері охорони промислової власності, заходів щодо її реалізації та здійсненні цих заходів;

- участь у розробці пропозицій щодо вдосконалення законодавства в сфері охорони промислової власності;

- забезпечення, в межах своїх повноважень, виконання міжнародних зобов'язань України в сфері охорони промислової власності, участь у підготовці

та укладанні міжнародних договорів України з питань охорони промислової власності;

– участь в організації підготовки та підвищення кваліфікації спеціалістів з питань охорони промислової власності;

– забезпечення здійснення державної реєстрації договорів про передачу права власності на об'єкти промислової власності, що охороняються в Україні, та договорів про видачу дозволу (ліцензійних договорів) на їх використання;

– забезпечення виконання завдань Державної програми інформатизації України в частині, що стосується промислової власності;

– інформаційне забезпечення функціонування державної системи охорони промислової власності: створення, актуалізація та забезпечення функціонування патентно-інформаційної бази, необхідної для проведення експертизи та довідково-пошукового апарату;

– забезпечення фізичних та юридичних осіб інформацією про об'єкти промислової власності;

– забезпечення формування фондів національної патентної документації в органах державної системи науково-технічної інформації України;

– проведення науково-дослідних робіт і підготовка пропозицій з питань удосконалення методології проведення експертизи, підвищення її якості, юридичного та технологічного забезпечення;

– участь у судових справах стосовно об'єктів промислової власності;

– матеріально-технічне і методологічне забезпечення в сфері охорони промислової власності.

Український центр інноватики та патентно-інформаційних послуг є філією державного підприємства «Український інститут промислової власності». Головна мета створення центру – забезпечення реальних механізмів сприяння винахідницькій та інноваційній діяльності. Робота центру полягає в наданні різноманітних послуг у сфері інтелектуальної власності.

Основні функції центру:

- пошук інформації щодо винаходів, корисних моделей, промислових зразків, знаків для товарів і послуг;
- проведення патентних досліджень щодо виявлення порушення прав власників чинних охоронних документів;
- проведення патентних досліджень для визначення тенденцій розвитку об'єктів господарської діяльності;
- оцінка вартості об'єктів інтелектуальної власності;
- переклад патентних документів з іноземних мов та на іноземні мови;
- проведення засобами Інтернет-біржі промислової власності пошуку партнерів для здійснення інноваційних проектів.

Державне підприємство «Українське агентство з авторських і суміжних прав» (ДП УААСП) здійснює заходи щодо забезпечення прав і законних інтересів як вітчизняних, так і зарубіжних авторів творів науки, літератури й мистецтва, а також суб'єктів суміжних прав.

Діяльність ДП УААСП умовно можна розділити на чотири основні напрямки: облік авторів та їх творів; збір авторської винагороди та її розподіл; міжнародна співпраця; юридична діяльність. Кожний з цих напрямків веде відповідне управління.

Управління обліку авторів займається реєстрацією творів авторів (драматичних, музично-драматичних, літературних, музичних з текстом чи без тексту, хореографічних, образотворчих), укладає договори про управління правами автора на колективній основі, вираховує авторську винагороду для кожного автора з коштів, які надходять до ДП УААСП від користувачів авторських творів.

Управління зборів авторської винагороди займається укладанням ліцензійних договорів з різноманітними видами користувачів на правомірне використання всіх видів публічного виконання творів авторів та на відтворення цих творів авторів шляхом механічного, магнітного та інших видів запису.

Управління має широко розгалужену мережу регіональних представництв та інспекторів майже у всіх регіонів України.

Управління міжнародних зв'язків займається питанням налагодження співпраці з іноземними авторсько-правовими організаціями та міжнародними організаціями сфері захисту прав інтелектуальної власності.

Основними завданнями *Державного підприємства «Інтелзахист»* є:

- організація і забезпечення ведення Єдиного реєстру одержувачів контрольних марок для маркування примірників аудіовізуальних творів та фонограм;
- забезпечення процесу видачі контрольних марок для маркування примірників аудіовізуальних творів та фонограм;
- здійснення заходів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності.

Державний вищий навчальний заклад «Державний інститут інтелектуальної власності» здійснює високоякісну підготовку й підвищення кваліфікації спеціалістів у сфері інтелектуальної власності.

Такими є Представники у справах інтелектуальної власності (патентні повірені).

Іноземці та інші особи, що проживають або мають постійне місце проживання за межами України, у відносинах з Установою реалізують свої права через представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених), які надають заявнику кваліфіковану допомогу в усіх питаннях, що стосуються охорони інтелектуальної, у тому числі й промислової, власності. Вітчизняним заявникам також можна користуватись послугами цих фахівців.

Відносини, пов'язані з професійною діяльністю патентних повірених, регламентує «Положення про представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених)» і «Положення про комісію Держпатенту України з атестації представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених)».

2.4. Сучасний стан інтелектуальної власності в Україні

Отже, Україна ніколи не мала законодавства про промислову власність. Тільки після проголошення незалежності в Україні почалися активні кодифікаційні роботи, у тому числі й щодо законодавства про промислову власність. Очевидно, першою ластівкою в цьому напрямі варто вважати Закон України «Про власність», який у статтях 13 і 41 проголосив два важливих положення: 1) результати інтелектуальної діяльності є об'єктами права власності; 2) дав приблизний перелік результатів інтелектуальної діяльності, яким надається правова охорона передусім цим Законом.

Указом Президента України від 18 вересня 1992 р. було затверджене Тимчасове положення про правову охорону об'єктів промислової власності та раціоналізаторських пропозицій в Україні. Одночасно велась розробка пакета законів про правову охорону об'єктів промислової власності. Водночас Уряд України оголосив Заяву, за якою Україна визнала чинною для себе Паризьку конвенцію про охорону промислової власності, Мадридську угоду про міжнародну реєстрацію знаків та Договір про патентну кооперацію. Проте основу законодавства про промислову власність, мабуть, склав Закон України «Про основи державної політики в сфері науки і науково-технічної діяльності» від 13 грудня 1991 р. Хоча в цілому цей Закон має декларативний характер, проте він проголосив ряд принципів засад. У Законі дано визначення науково-технічної діяльності, проголошено створення ринку науково-технічної продукції, визначаються державні пріоритети в науково-технічній діяльності, результати науково-технічної діяльності визначаються об'єктами права власності тих, хто створив цей результат. Ці самі засади було покладено в основу Закону України «Про науково-технічну інформацію» від 25 червня 1993 р. У цьому ж році було прийнято пакет законів про промислову власність, серед яких закони України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», «Про охорону прав на промислові зразки», «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» (ці закони були прийняті 15 грудня 1993 р.). Цього ж дня було прийнято Закон

України «Про племінне тваринництво». Трохи раніше був прийнятий Закон України «Про охорону прав на сорти рослин». Зазначені закони склали правову основу захисту прав на об'єкти промислової власності. Крім названих законодавчих актів, були прийняті й інші, в яких тією чи іншою мірою йшлося про інтелектуальну власність.

Зокрема були прийняті закони України «Про державну таємницю» від 21 січня 1994 р., «Про захист інформації в автоматизованих системах» від 5 липня 1994 р., «Про наукову і науково-технічну експертизу» від 10 лютого 1995 р. У зв'язку з прийняттям пакету законів про промислову власність внесені відповідні зміни до ЦК України, Кодексу законів про працю України, Митного кодексу та ін. Відповідні зміни внесені також і до раніше прийнятих законів України.

Прийняття законів України про інтелектуальну власність — це громадсько-політична подія в житті нашої держави. Незважаючи на те, що прийняті закони у ряді випадків недосконалі, суперечать один одному, часто мають місце нечіткі формулювання тощо, їхнє прийняття — явище надзвичайної ваги.

По-перше, це свідчення того, що Україна спроможна розробити і прийняти власне законодавство про інтелектуальну власність, якого вона до цього часу не мала. Не можна вважати законодавством України про винаходи, раціоналізаторські пропозиції і промислові зразки положення, що містяться в VI розділі ЦК УРСР, оскільки норми цього розділу копіювали відповідне законодавство колишнього СРСР в узагальненому вигляді.

По-друге, законодавство про інтелектуальну власність значною мірою наближене до вимог ринкової економіки. Воно визнало результати інтелектуальної діяльності товаром, оголосило свободу в розпорядженні цими результатами на свій розсуд тощо.

По-третє, воно дає змогу Україні інтегруватися в європейську правову систему, що буде сприяти її зближенню з європейським співтовариством.

По-четверте, законодавство про інтелектуальну власність України не відокремлене від відповідного законодавства країн СНД.

П'ятою визначальною рисою цього законодавства є те, що воно проголосило результати інтелектуальної діяльності об'єктами права інтелектуальної власності.

Незважаючи на окремі явні вади зазначеного законодавства, його все ж слід оцінити позитивно. Безумовно, воно потребує подальшого удосконалення. У процесі застосування законодавства виявилися і виявляються його вразливі місця, неузгодженості тощо.

Важливе питання, що виникає у зв'язку з проблемою становлення законодавства про інтелектуальну власність України, — місце цього законодавства у новому ЦК України.

Право на недоторканність мають лише автори творів науки, літератури і мистецтва. Що стосується результатів технічної творчості, то їх автори такого права не мають. Тому є слушною думка про те, що було б нерозумно заборонити використання науково-технічних досягнень як вихідної бази для створення нового технічного рішення. Він вважає, що право інтелектуальної власності має міститися після розділу «Зобов'язальне право»

Законодавчу базу України в сфері інтелектуальної власності складають:

- Конституція України (ст. 41, 42);
- Кодекси України: Цивільний кодекс (Книга 4 «Право інтелектуальної власності» та Книга 5 «Зобов'язальне право»);

- Цивільний процесуальний кодекс;
- Господарський кодекс;
- Господарський процесуальний кодекс;
- Кримінальний кодекс;
- Кримінальний процесуальний кодекс;
- Кодекс про адміністративні правопорушення;
- Митний кодекс;

Спеціальні закони України:

- «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі»;
- «Про охорону прав на промислові зразки»;

- «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг»;
- «Про охорону прав на сорти рослин»,
- «Про охорону прав на зазначення походження товарів»;
- «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем»;
- «Про авторське право і суміжні права»;
- «Про захист від недобросовісної конкуренції»,
- «Про захист від економічної конкуренції»;
- «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів та фонограм»;
- «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування».

Окремі норми, що стосуються інтелектуальної власності, містяться в багатьох інших законах України.

У разі коли необхідно врегулювати спори щодо прав на об'єкти права інтелектуальної власності між фізичними або юридичними особами України та іноземних держав, верховенство перед національними законами мають міжнародні договори, до яких приєдналася Україна.

2.5. Становлення і розвиток основних понять інтелектуальної власності в інших країнах

2.5.1. Розвиток патентного права

Творчість людини виникла разом з людиною. Людина починає творити, як тільки вона усвідомлює навколишній світ і вирізняє себе із середовища, в якому живе.

Без будь-якого сумніву створене людиною навіть у дуже далекі часи, як особисто нею самою, так і тими, хто її оточував, усвідомлювалося, як її власність. Уже в ті далекі часи власність визнавалася священною і недоторканою. Отже, з цього випливає, що уже в ті далекі часи існували засоби охорони своєї власності,

у тому числі і результати своєї творчості. Відомо, що у Стародавньому Римі і в Греції плагіат та літературна крадіжка досить суворо каралися, а про застосування і охорону товарних знаків відомо ще раніше. Якщо існували ці об'єкти, то існувала і їх охорона.

Дослідження римських джерел засвідчують, що автори творів науки, літератури і мистецтва уже на той час мали певний зиск від своїх творів. Отже, можна припустити, що авторське право уже існувало в епоху звичаєвого права, хоча воно ще не дістало відповідного відображення у звичаєвих нормах або ж просто нам такі норми невідомі. У ті далекі часи ні в кого не було сумніву щодо приналежності створеного людиною — воно визнавалося власністю його творця.

В історії розвитку науки, літератури, мистецтва, техніки тощо щодо їх охорони простежуються чотири етапи, які істотно відрізняються один від одного і послідовно змінюють один одного. Перший етап — найдавніший — фактично нам невідомий. Його правові засади в історичній літературі не простежуються. Ми можемо лише припускати, — якщо були результати творчості, то були і засоби їх охорони. Цей етап існував приблизно до XII ст.

Другий етап становлення правової охорони результатів творчої діяльності характеризується привілеями. Цей період охоплює приблизно XII—XVIII ст. Привілей надавався певній особі, як правило, наближеній до першої особи, надавав їй певне виключне право, певну перевагу перед іншими. Разом з тим привілей був монопольним правом. Він засвідчувався певною грамотою, яку видавав владика, носій вищої влади (сюзерен, король, цар, імператор, князь та ін.).

Привілей міг полягати у самих різноманітних перевагах, полегшеннях, звільненнях від зборів і податків, у наданні монополії тощо.

Підставою для надання привілею також могли бути різні причини. Це могло бути винайдення нового способу вироблення певних виробів, виявлення корисних копалин, удосконалення певної системи тощо. За загальним правилом, підставою для надання привілею могла бути будь-яка новизна, що приносила певну вигоду, прибуток особі, яка видає привілей, чи її державі.

Можновладці були заінтересовані в розвитку і процвітанні свого краю, землі, держави, тому сприяли будь-яким діям, що були спрямовані на розвиток виробництва, війська, зброї, пошук та добування корисних копалин тощо. Зазначені можновладці були заінтересовані у заміні привізних товарів своїми власними і т. ін.

Мудрий владика завжди підтримував автора такої новизни і передусім наданням йому привілею. Венеціанська Республіка у 1474 р. першою прийняла положення про привілеї «Парте Венеціана».

Разом з наданням привілеїв почали складатися їх правові засади. Основними з них були: корисність, новизна для держави, виключне право (монополія) на його використання особи, яка його створила; покарання порушника наданого привілею.

На той час серед країн, що досягли найвищого економічного розвитку, якому сприяв розвиток технічної творчості, виділялася Англія. В Англії привілеї почали надаватися вже у XII ст. і до XV ст. надавалися королівською владою.

Офіційно перший патент на винахід був виданий тільки у 1449 р. І сталося це у Англії, коли король Генріх VI дарував Джону Уїтнаму переважне право на виробництво кольорового скла.

Особливими привілеями підтримувалося заснування нових виробництв на імпорتنій технології. Зазначені привілеї передбачали виключне право на їх використання і, безперечно, на одержані прибутки. Привілеї встановлювали достатній строк для впровадження зазначених технологій у виробництво і, що було головним, сприяли поширенню цих технологій в Англії. Такі привілеї передбачали досить ефективну охорону виключних прав цих промисловців, незалежність і відчутні переваги перед іншими виробниками. Це була своєрідна винагорода за запровадження в Англії нових виробництв. Активізація технічної творчості в Англії зумовила зростання кількості привілеїв. Особливо їх кількість зросла у зв'язку з промисловою революцією. Зростання кількості привілеїв, які на той час набули форми патентних грамот, зумовило зростання кількості зловживань з боку королівської влади. Промисловці заявляли рішучі протести і

королівська влада змушена була поступитися. Вона дозволила судам розглядати спори з приводу патентних грамот.

Подібні зловживання продовжувалися в Англії аж до 1628 р., коли було прийнято Положення про монополії, яке встановило одну досить принципову засаду охорони патентних прав. У Положенні було проголошено, що всі монополії позбавлялися будь-яких привілеїв, а їх надання оголошувалося недійсним, за винятком «усіх патентних грамот і надання привілеїв строком на чотирнадцять років або менше від того, які будуть вчинені пізніше, на виключне зайняття або створення нових виробництв у цьому королівстві, справжньому і першому винахідникові таких виробництв, якими не мають права користуватися інші особи на час вчинення таких патентних грамот і надання прав».

Цим Положенням був закладений конкретний принцип патентного права — виключність наданих прав — і чітко визначений строк їх чинності.

Для розвитку засад патентної форми охорони промислової власності важливе значення мав судовий розгляд справ з приводу спорів, що виникали з привілеїв. У судовій справі «Сукновиробників з Іпсвіча» було постановлено: «Та якщо хтось вніс новий винахід і нове виробництво у королівстві з ризиком для свого життя і з затратою свого статку або запасів тощо, або хтось створив яке-небудь нове відкриття, то в таких випадках король за своєю прихильністю і милістю для компенсації його коштів і зусиль може встановити, що лише він буде мати право користуватися таким виробництвом або торгівлею протягом певного часу, оскільки спочатку люди в королівстві не знають про нього і не мають знань та майстерності для його використання. Проте, коли патент припинить його дію, король не може видати його знову».

Отже, система привілеїв, що складалася і розвивалася в усьому світі, закладала основи патентної охорони результатів творчої діяльності. При цьому слід мати на увазі, що системи привілеїв різних країнах розвивалися по-різному залежно від їх економічного розвитку.

2.5.2. Становлення авторського права

Становлення системи правової охорони творів науки, літератури і мистецтва відбувалося разом із виникненням цих видів творчості. Тому не можна погодитися з думкою, що ідея охорони авторського права з'явилася з винайденням друкування. Задовго до часу виникнення друкування наука, література і мистецтво уже досягали високого розвитку. Зазначені об'єкти, безперечно, діставали певну правову охорону. Проте правова охорона зазначених творів у формі привілеїв дійсно почала складатися після виникнення друкування.

У зв'язку з виникненням друкування з'явилися фахівці цієї справи — виробники друкованої продукції та торгівці нею. Друкування книг вимагало вкладення у цю справу великих коштів — треба було закупити устаткування, необхідне для друкування, та папір, які коштували тоді досить дорого. Немало коштувала і наймана робоча сила. Все це разом виливалося в солідні суми, що могли бути компенсовані продажем книг. Але надрукована книга легко діставалася недобросовісному конкуренту, який неправомірно використовував її для відтворення на своєму устаткуванні, не витрачаючи при цьому коштів на впровадження нового виробництва.

Тому підприємці у галузі друкування і недобросовісні конкуренти виявлялися в явно нерівному становищі. Були потрібні певні правові засоби проти недобросовісних конкурентів, яким відтворення книг діставалося значно дешевше. За такої ситуації вкладення коштів у первісне друкування стало досить ризикованим. Підприємці-друкарі через неправомірне використання їх книг часто банкрутували.

Усе це зумовило потребу створення правової охорони друкованої продукції і вона почала складатися у формі привілеїв. Зазначені привілеї в Англії та Франції надавалися королівською владою, у Німеччині — князями. Надані привілеї передбачали охорону виключних прав на друкування і поширення друкованої продукції на певний час. Охорона виключних прав досягалася

шляхом штрафів, арештів, конфіскації підроблених копій. Мало місце і відшкодування заподіяних збитків.

Істотний недолік системи привілеїв як форми охорони виключних прав друкарів та розповсюджувачів книг полягав у тому, що зазначені привілеї надавали захист прав лише друкарів. Поза межами цієї охорони залишалися самі творці книг — їх автори. Весь прибуток діставався лише підприємцям-книговидавцям. Автор міг лише продати за певну ціну свій твір книговидавцеві. На одержаний ним прибуток від продажу книг автор книги права не мав. Це викликало справедливе обурення авторів творів і вони стали більш рішуче відстоювати свої права.

У 1709 р. королева Анна змушена була прийняти спеціальне положення про захист прав авторів — Статут Анни. Це був перший нормативний акт, спрямований на захист прав авторів книг. Основним положенням цього Статуту було визнання за автором книги виключного права на друкування й опублікування її протягом 14 років від дати її першої публікації. Визначений Статутом строк охорони міг бути продовжений на наступні 14 років і таким чином за життя автора строк охорони фактично надавався на 28 років. Якщо ж на час прийняття Статуту Анни книга вже була надрукована, строк охорони складав 21 рік. Статут Анни проголошував твір власністю його автора.

Безперечно, свої виключні права автор твору міг будь-яким чином відчужувати. Найчастіше мав місце продаж цих прав книговидавцеві, який знову виявився у виграві — всі прибутки від опублікування книги та її продажу діставалися саме йому. Це викликало велику кількість судових спорів між авторами і книговидавцями, що свідчило про істотну недосконалість Статуту Анни. Судові справи виникали головним чином з приводу співвідношення авторського права із загальним правом і авторського права із Статутом Анни.

У 1774 р. Палата лордів у справі Дональдсон проти Беккета визнала, що автор має виключне право на надрукування й опублікування своїх книг. Але як тільки книга була опублікована, права на неї регулювалися виключно Статутом. Лише Закон про авторське право 1911 р. скасував це положення.

Система привілеїв існувала також і в інших країнах і за своїм змістом була приблизно такою самою. Велика Французька революція скасувала всі привілеї, у тому числі привілеї книговидавців. Конституційна асамблея Франції декретом 1791 р. надала автору право на публічне виконання (будь-яке опублікування твору) протягом усього його життя і 5 років після його смерті спадкоємцям та іншим правонаступникам.

Декретом 1793 р. автору було надано виключне право на відтворення його творів протягом усього його життя і 10 років після його смерті спадкоємцям та іншим правонаступникам. Цими двома декретами у Франції були закладені засади авторського права. У них уже йшлося про права автора, а не видавців, як це було передбачено Статутом Анни.

Права авторів на твори науки, літератури і мистецтва визнавалися як права власності. Такий підхід у цих країнах зберігся і до цього часу. Німеччина також визнала право власності на літературно-мистецькі твори, на що певним чином вплинула філософія Канта.

Сполучені Штати Америки до 1976 р., коли був прийнятий нині чинний Закон про авторське право, для охорони авторських прав використовували положення Статуту Анни. Закон США 1976 р. надавав охорону прав авторам протягом їх життя та 50 років після їх смерті. Проте у цьому Законі збереглася норма зі Статуту Анни, за якою всі твори для одержання охорони підлягають державній реєстрації і депонуванню.

Норма про обов'язкову державну реєстрацію і депонування книг була важливою особливістю Статуту Анни. Опубліковані книги реєструвалися у Центрі книговидаць, а їх копії депонувалися для використання університетами та бібліотеками.

Крім Англії і США, обов'язкової реєстрації опублікованих книг законодавство інших країн не вимагало. Ця принципова засада авторського права (необов'язковість спеціальної реєстрації та будь-якої експертизи творів) збереглася в усіх правових системах.

Дуже важливим було прийняття та підписання у 1886 р. Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів, якою був заснований Міжнародний союз про охорону літературних і художніх творів.

Бернська конвенція ґрунтується на трьох принципах:

1) на принципі «національного режиму», відповідно до якого створені в одній із країн-учасниць цього Союзу твори повинні отримувати в усіх інших країнах-учасницях Союзу таку саму охорону, яку ця країна надає своїм громадянам;

2) на принципі «автоматичної охорони», відповідно до якого національний режим не залежить від яких-небудь формальних умов, охорона надається у міру факту створення твору і не обумовлюється реєстрацією, депонуванням тощо;

3) на принципі «незалежності охорони», відповідно до якого володіння наданими правами та їх реалізація не залежать від надання охорони в країні походження твору.

У 1952 р. в Женеві була підписана ще одна конвенція — Всесвітня конвенція про авторське право. У 1971 р. в Парижі на засіданні Міжнародної конференції держав-членів ЮНЕСКО прийнята нова редакція цієї Конвенції, що набула чинності у 1974 р. Постановою Верховної Ради України від 23 грудня 1993 р. Україна підтвердила своє членство у Всесвітній конвенції про авторське право 1952 р.

Більш ефективній міжнародній охороні результатів творчої діяльності сприяють багато інших міжнародних угод. Для координації їх діяльності з метою посилення міжнародного співробітництва у сфері інтелектуальної, творчої діяльності в 1967 р. у Стокгольмі була підписана Конвенція про утворення Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ), яка набула чинності з 1970 р., а з 1974 р. одержала статус спеціалізованої установи Організації Об'єднаних Націй.

ВОІВ своїм завданням ставить:

◆ поліпшення взаєморозуміння і розвиток співробітництва між державами в інтересах їх взаємної користі на основі поваги до суверенітету і рівності;

◆ заохочення творчої діяльності, сприяння охороні інтелектуальної власності в усьому світі;

◆ модернізацію і підвищення ефективності адміністративної діяльності союзів договорів, створених у сфері охорони промислової власності, а також охорони літературних і художніх творів за умови повної поваги до самостійності кожного із союзів.

Конвенція про утворення ВОІВ у понятті «інтелектуальна власність» включає дві основні сфери прав: 1) промислову власність, що охоплює головним чином винаходи і товарні знаки; 2) авторське право, що стосується літературних, музичних, художніх і аудіовізуальних творів.

За станом на січень 2014 р. членами ВОІВ були 186 держав, у тому числі й Україна.

2.5.3. Становлення правової охорони торговельної марки (товарних знаків)

Становлення правової охорони торговельної марки (товарних знаків). Слід відразу підкреслити, що поняття «товарний знак» у сучасному значенні виникло лише у XIX ст. Проте вирізнення виробниками своїх виробів (товарів) спеціальними позначеннями має давню історію. Спочатку такі позначення використовувалися як зазначення походження, приналежності виробу тому чи іншому виробникові. Потреба в індивідуалізації своїх виробів, робіт чи послуг у людей виникла давно. Історичні джерела наводять багато прикладів стародавнього маркування виробів. Свої вироби маркували виробники цегли, шкіри, книг, зброї, кухонного посуду та інших речей ще у давніх культурах. Такі позначення мали форму окремих букв, як правило, першої букви імені виробника або його ініціалів чи інших символічних позначень. Широко застосовувалося таврування. Але такі позначення ще не виконували функцій сучасного товарного знаку.

Для споживачів товарний знак — це візитна картка, символ певного виробника, гільдії, фірми тощо. Товарний знак — це певне позначення, яким

виробник чи особа, яка надає послуги, позначає (маркує) свої товари чи послуги з метою вирізнити їх від товарів і послуг такого самого виду, що виробляються або надаються іншими виробниками чи особами, які надають послуги чи виконують певну роботу. Позначення для вирізнення товарів виробників за допомогою певних знаків, якими ці товари позначаються виробниками чи купцями, майже завжди були свідченням високої якості товарів, послуг чи робіт. Ця ідея не нова, вона виникла ще у стародавні часи. Уже стародавні римляни, греки і єгиптяни користувалися ярликами ремісників і художників, що служили зазначеннями походження чи приналежності товарів певній майстерні або міста. Майже за 4 000 років до н. е. майстри Асирії і Вавілона вирізали на камінні збудованих ними споруд свої фірмові знаки. Ці знаки, знайдені археологами у ХХ ст., можна вважати попередниками товарних знаків. Прототипи сучасних знаків з'явилися в період рабовласницького ладу.

Є підстави гадати, що знайдені у Греції знаки, які належать до другого тисячоліття до н.е. і складаються із букв або групи букв, утворювали певні словесні позначення, історичні джерела містять дані про те, що етруски позначали вироблений ними сир символом місяця. Ювенал писав: «Роки і бруд стирали позначення місця виробництва з багатьох пляшок». А в Помпеї була знайдена вивіска з позначенням м'ясника, де було зображено окорок, вивіска молочника із зображенням кози, а також пекар на фоні млина та ін.

Ремесло і торгівля зумовлюють швидке зростання ролі і значення клеймування товарів та позначення послуг. Цьому в значній мірі сприяла також поява дворянських гербів, що були родовими позначеннями. Такі знаки ставилися на різних предметах — на зброї, меблях, одязі тощо. Такими самими знаками стали користуватися ремісники і купці. Слідом за дворянськими гербами з'явилися цехові позначення. Замість клейма майстра на виробках стали проставляти герб цеху або який-небудь із його елементів. У такий спосіб доход ремісників був поставлений у залежність від збуту виробленої ними продукції, а збут, у свою чергу, зумовлювався її якістю. Був установлений суворий контроль за тим, аби клеймо не було поставлене на неякісному виробі.

З поширенням виробництва паперу виникла потреба також певним чином позначати папір виробника. У XIII ст. вже з'являються перші позначення паперовиробників — ними стали водяні знаки, які, між іншим, застосовуються й до цього часу. Певна форма водяного знака індивідуалізувала його виробника, що спонукало до підвищення якості паперу.

Стародавні германці цими знаками позначали збудовані ними будинки і двори, а також товари, що вироблялися у цих будинках чи дворах або якими велася торгівля.

У середні віки широкого розвитку набули гільдії, що стали основною формою ремісницького виробництва. Гільдії та окремі майстри користувались різними позначеннями для вирізнення своїх виробів. Ці позначення часто були у формі печаток, що прикріплювалися до матеріалу, а також пробірних клейм для виробів із дорогоцінних металів. Такі позначення мали своєю функцією не тільки вирізнення виробів одного майстра чи гільдії від виробів інших майстрів чи гільдій. Вони покладали також на виробників сувору відповідальність за якість виробу. Функції товарних знаків таким позначенням були ще мало властиві.

Ці знаки уже чітко зазначали походження товарів, що діставало закріплення у правових нормах. Статути гільдій уже містили приписи, за якими майстри золотих і олов'яних справ зобов'язані були застосовувати особисті клейма, що заносилися до спеціальних реєстрів, проте користуватися такими позначеннями могли лише члени гільдій.

Наприкінці XVIII ст. роль гільдій помітно падає. У Франції вони були ліквідовані законом від 17 березня 1791 р. Привілеї гільдій в Англії були припинені у 1835 р.

Підробка знаків або зловживання ними суворо каралися. Люди, які користувалися чужими позначеннями, піддавалися суворим покаранням. Таким самим покаранням піддавалися і ті, хто своїм тавром позначав чужу худобу. Едиктом короля Карла П'ятого 1544 р. передбачалося виключення з професії чи гільдії, відсікання правої руки, а французький Королівський Едикт 1564 р. встановив смертну кару за підробку маркування.

Отже, порівняно з іншими окремими об'єктами промислової власності (корисними моделями, промисловими зразками тощо) товарні знаки мають найдавнішу історію, їх виникнення можна віднести до часів рабовласницького ладу, а перші привілеї на винаходи історія відносить лише до XII ст.

Проте найкращі умови для маркування товарів були створені ринковою економікою. Бурхливий розвиток промисловості та інших галузей господарювання сприяли появі на ринку великої кількості товарів різних виробників. Покупець (споживач) опинився у складному становищі — як у масі товарів, що заповнила ринок, вибрати найкращий, той, який йому потрібний. Гостра конкуренція виробників зумовила потребу шукати свого споживача, свого покупця. Для цього треба було підвищити якість свого товару, а тому виникла потреба його позначення певними знаками. Отже, зазначені позначення товару вказували на його виробника, виконували рекламну функцію і, безумовно, свідчили про високу якість товару. Цим почали зловживати недобросовісні виробники, які для позначення своїх не дуже якісних товарів стали використовувати чужі позначення. Виникла гостра потреба у правовій охороні позначень товарів. З'явилися перші закони, метою яких була державна охорона товарних знаків. Спочатку з'явилися закони, що встановлювали сувору кримінальну відповідальність за підробку товарних знаків, а згодом дістала поширення їх цивільно-правова охорона. Перші закони, що встановлювали цивільно-правову охорону товарних знаків, були прийняті у другій половині XIX ст.: у Франції — в 1857 р., в США — у 1881 р., у Великій Британії — в 1883 р., Німеччині — в 1884 р.

В умовах ринкової економіки товарні знаки виконують багато функцій, спрямованих на певне правове забезпечення ефективності товарного ринку. Вони стали необхідним елементом товарообміну, своєрідним правовим інструментом, який певним способом регулює товарообіг. Уявити собі товарний ринок у сучасних умовах без товарного знака просто неможливо. Це був би хаос, нагромадження товарів, їх знеособлення.

2.5.4. Становлення правової охорони патентів

У кінці XVIII ст. система охорони промислової власності у формі привілеїв почала помітно втрачати своє значення і масштаби. Вона ще не відмерла повністю, але в економічно розвинених на той час країнах рішуче вступає у силу патентна система. Перший патентний закон у 1790 р. приймають Сполучені Штати Америки, у 1791 р. такий самий закон приймає Франція. Французький патентний закон заклав принципово важливу засаду. Стаття 1 французького патентного закону від 7 січня 1791 р. проголосила: «Будь-яке відкриття або новий винахід у будь-якому виді виробництва є власністю його автора; внаслідок цього закон повинен гарантувати йому всебічне і повне використання ним відповідно до умов і на строк, які будуть встановлені далі». У вступній частині цього закону підкреслювалося: «Будь-яка нова ідея, проголошення і здійснення якої може бути корисним для суспільства, належить тому, хто її створив, і було б обмеженням прав людини не розглядати промисловий винахід як власність його творця». Ідея визнання за творцем права власності на його творчий результат була ще раніше проголошена у США — в законі штату Масачусетс від 17 березня 1789 р. зазначалося: «Немає власності, що належить людині, більшої, ніж та, яка є результатом її розумової праці». Цей принцип дістав своє визнання також у законодавстві Саксонії, Пруссії, Данії, Норвегії та інших країн.

З принципу, закладеного у французькому патентному законі 1791 р., випливало кілька важливих засад: 1) будь-який творчий результат визнавався об'єктом права власності; 2) винаходом визнавався творчий результат у будь-якому виді доцільної діяльності людини за умови його відповідності вимогам закону; 3) держава гарантувала охорону прав творця шляхом видачі охоронного документа — патенту; 4) вводилася обов'язкова державна реєстрація винаходів попередньою експертизою заявки по суті.

Проте патентні закони тих часів були далеко не ідеальними. Так в нормах які були внесені до патентного закону США редакції 1793 року, встановлювалось правило, за яким патенти видавалися лише громадянам США. Французький

патентний закон визнавав патент, виданий у Франції, недійсним, якщо цей самий запатентований у Франції винахід після цього патентувався в зарубіжній країні. Винахідниками визнавалися й ті особи, які лише запозичували зарубіжну техніку.

Промислова революція, що відбулася у ряді країн наприкінці XIX — на початку XX ст., зумовила різке зростання винахідницької активності. Кількість виданих патентів також невпинно збільшується. У період 1815-1820 рр. США, Франція, Британія видавали по 100 патентів на рік, а в період 1850-1854 рр. кожна з названих країн уже видавала більше 1000 патентів на рік.

Патентна система охорони промислової власності все більше поширюється у світі й одночасно удосконалюється. Промисловці, які просто завозили зарубіжну техніку і впроваджували у себе на батьківщині, перестали визнаватися винахідниками. Водночас розробляється і впроваджується принцип новизни винаходу. Все ж патентування одного і того самого винаходу в кількох країнах здійснюється ще досить рідко.

Проте патентування мало і негативні наслідки. Воно певною мірою обмежувало свободу торгівлі, адже запатентовані вироби, в яких було використано запатентований винахід, не можна було ввозити до країни патентування без дозволу патентовласника.

Так поступово виникали і склалися передумови ідеї міжнародної охорони винаходів. Спочатку німецькі країни ще до об'єднання і створення імперії утворили Митний союз німецьких держав. Відповідно до статуту цього союзу патентовласник втрачав право забороняти імпорт товарів, у яких використано його винахід, за умови, що ці товари були виготовлені в одній із країн зазначеного Митного союзу. Ідея міжнародної охорони винаходів вступила у гостру суперечку з принципом свободи міжнародної торгівлі. Здавалося, патентна система охорони промислової власності рухне, не витримавши натиску торговців з Англії та інших країн. Рішучий опір цьому натиску організували промисловці разом із винахідниками, висунувши і стверджуючи ідею міжнародної охорони промислової власності. Зазначена ідея була реалізована

20 березня 1883 р. у формі Паризької конвенції, якою було засновано Союз із промислової власності.

Наступний етап у розвитку системи правової охорони промислової власності характеризується її інтернаціоналізацією. Початок етапу був покладений названою Паризькою конвенцією. Принциповими засадами Конвенції є національний режим, право пріоритету, загальні правила.

Відповідно до положень про національний режим Паризька Конвенція передбачає, що для охорони промислової власності кожна із країн, що вступила до цього Союзу, зобов'язана надавати громадянам інших країн, які приєдналися чи є членами цього Союзу, таку ж саму охорону, яку ця країна надає власним громадянам. Зазначене правило поширюється також і на тих осіб, які не є громадянами країни-члена Союзу, але мають постійне місце проживання або дійсне і неефективне промислове чи торговельне підприємство у країні-члені Союзу.

Право пріоритету — принцип, закладений Паризькою конвенцією, полягає у тому, що заявка, подана в одній із країн-членів Паризького Союзу, надає заявникові право подати цю саму заявку на цей самий винахід протягом 12 місяців від дати подання першої заявки до будь-якої країни-члена Паризького Союзу з пріоритетом за першою заявкою. Це правило стосується також усіх інших ефектів промислової власності, але строки, протягом яких зберігається право пріоритету, різні — 12 місяців для винаходів, 6 місяців для промислових зразків і товарних знаків.

Загальних правил, встановлених Конвенцією, є кілька. Щодо патентів діє правило, за яким патент, виданий в одній із країн — 47 членів Союзу, має чинність лише у межах цієї країни. Патенти, видані в різних країнах Союзу на один і той самий винахід, незалежні один від одного. Факт видачі патенту в одній країні-члені Союзу не зобов'язує інші країни члени Союзу видавати патент на цей самий винахід. Так само відмова у видачі патенту в одній із країн Союзу, визнання його недійсним або таким, у якого закінчився строк охорони, не може

бути підставою для відмови у видачі патенту в іншій країні-члені Союзу або для визнання його недійсним чи таким, у якого закінчився строк охорони.

Винахідник має право бути названим як такий у патенті. У видачі патенту не може бути відмовлено чи патент визнано недійсним на тій підставі, що продаж запатентованого виробу чи виробу, виготовленого запатентованим способом, підпадає під заборону чи обмеження, що впливають із національного законодавства.

Конвенція передбачає певні обмеження і щодо інших об'єктів промислової власності.

Інтернаціоналізація правової охорони товарних знаків була започаткована Паризькою конвенцією про охорону промислової власності, адже товарний знак вважався одним із об'єктів останньої. Трохи пізніше була підписана Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків (1891 р.), якою був утворений спеціальний союз для країн-членів Паризької конвенції.

Зазначена Угода передбачає міжнародну реєстрацію товарних знаків у Міжнародному бюро ВОІВ у Женеві. За цією Угодою таку реєстрацію може здійснити лише громадянин країни-члена Паризької конвенції або заявник, який має місце проживання чи дійсне і нефіктивне промислове або торговельне підприємство на території країни-члена Конвенції. Заявник спочатку повинен заявити свій знак у національному чи регіональному (Бенілюкс) відомстві по товарних знаках у країні походження. Лише після цього заявка на міжнародну реєстрацію може бути подана через національне відомство.

Міжнародна реєстрація публікується органом, що її здійснює (Міжнародне бюро ВОІВ), і про це повідомляються країни, в яких заявник бажає одержати охорону свого знаку. Протягом року від дати реєстрації кожна з цих країн має право відмовити у наданні такої охорони, відповідним чином.

Запитання для самоконтролю

1. Законодавство яких країн діяло на території сучасної України.
2. Які редакції "Руської правди" розрізняють та які питання в них вирішувались.
3. Які основні положення увібрав у себе Статут Великого князівства Литовського.
4. Які галузі та види права регулювали «Саксонське зерцало», Магдебурзьке право та Право Хелмінське.
5. На основі документів було підготовлене «Собрание прав Малороссии».
6. В якому році було опубліковано «Свод законов Российской империи», в якому томі містились норми цивільного права.
7. На основі яких документів ґрунтувалось цивільне законодавство Української Народної Республіки.
8. В якій формі з'явилося авторське право у царській Росії.
9. У якому році в царській Росії був прийнятий перший нормативний акт про привілеї, яка була його назва.
10. Коли у Царській Росії був прийнятий Закон «Про спеціальні клейма» та Закон «Про товарні знаки»
11. Який охоронний документ вперше запроваджували Декретом від 30 червня 1919 р.
12. В якому році був прийнятий Закон «Про патенти на винаходи».
13. В якому році були впроваджені технічні вдосконалення та раціоналізаторські пропозиції, як об'єкт правової охорони
14. В якому році було прийнято Закон СРСР «Про винаходи в СРСР».
15. В якому році було видано "Парте Венеціана" та які основні положення вона проголошувала.
16. В якому році прийнято Статут Анни, вказати чого він стосувався.
17. В якому році була прийнята Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів

18. Де і коли були прийняті перші закони, що встановлювали цивільно-правову охорону товарних знаків.

19. В якому році відбулась Паризька конвенція на якій було створено Союз з промислової власності.

20. Яка структура державної системи правової охорони інтелектуальної власності.

21. Які основні завдання виконує Державна служба інтелектуальної власності.

22. Які основні завдання виконує «Державне підприємство «Український інститут промислової власності».

23. Які основні завдання виконує «Український центр інноватики та патентно-інформаційних послуг».

24. Які основні завдання виконує Державне підприємство «Українське агентство з авторських і суміжних прав».

25. Які основні завдання виконує Державне підприємство «Інтелзахист».

26. Які основні завдання виконує Державний вищий навчальний заклад «Державний інститут інтелектуальної власності»

Список використаної та рекомендованої літератури

1. Драпак Г., Скиба М. Основи інтелектуальної власності: Навчальний посібник. - Хмельницький: ТУП, 2003. - 135 с.

2. Дробязко В. С., Дробязко Р. В. Право інтелектуальної власності: Навч. посіб. — К.: Юрінком Інтер, 2004. — 512 с.

3. Інтелектуальна власність. Закони України. – К.: Держ. Департамент інтел. власн. – 2007. - 410 с.

4. Кузнецов Ю.М. Патентознавство та авторське право: підручник / Ю.М. Кузнецов. – К.: ТОВ „Кондор“, 2005. – 426 с.

5. Лало В. До історії становлення державної системи охорони промислової власності України / В. Лало, А. Ферчук // Інтелектуальна власність. – № 6. – 2005. – С. 11–17.

6. Основи правової охорони інтелектуальної власності в Україні: підручн. для студ. неюрид. вузів / За ред. О.А. Підпригори, О.Д. Святоцького. – К.: Видавничий дім „ІнЮре“, 2003. – 236 с.

7. Право інтелектуальної власності: Академ курс: підручн. для студ. вищих навч. закладів / За заг. ред. О.А. Підпригори, О.Д. Святоцького. – К.: Видавничий дім «ІнЮре», 2004. – 672 с.

8. Промислова власність: Законодавчі та нормативні акти: У 3-х т. / Укладач П.М. Цибульов. - К.: УкрГНТЕЛ, 1998. Т. 1.: Законодавство України з питань промислової власності — 138 с; Т. 2.: Відомчі нормативні акти України з питань промислової власності. — 310 с; Т. 3.: Міжнародні угоди з питань промислової власності. — 124 с.

9. Сергеев А.П. Право интеллектуальной собственности в Российской федерации: Учебник. 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Проспект, 1999. — 752 с.

Розділ 3. Основні міжнародні угоди та їх загальна характеристика

3.1. Міжнародні договори, конвенції та угоди у сфері інтелектуальної власності

У рамках ВОІВ функціонують різні міжнародні угоди. Їх поділяють на три групи:

- програмні (встановлюють міжнародну систему охорони);
- класифікаційні (закладають міжнародні класифікаційні системи);
- реєстраційні (полегшують умови отримання охорони промислової

власності в декількох країнах).

До програмних в області промислової власності відносяться угоди (7):

- Паризька конвенція з охорони промислової власності;
- Найробський договір про охорону олімпійського символу;
- Мадридська про припинення неправдивих (фальшивих) або таких,

що можуть ввести в оману, вказівок про походження товару;

- Будапештська про депонування мікроорганізмів;
- Вашингтонська щодо інтелектуальної власності відносно

інтегральних мікросхем;

- Женевський договір про закони щодо товарних знаків (на даний момент замінений Сінгапурським договором про право товарних знаків);

- Сінгапурський договір про право товарних знаків;
- Міжнародна конвенція про охорону селекційних досягнень.

До класифікаційних відносяться угоди (4):

- Страсбурзька про Міжнародну патентну класифікацію (МПК);
- Ніццька про Міжнародну класифікацію товарів і послуг для

реєстрації знаків (МКТП);

- Локарнська щодо закладення Міжнародної класифікації промислових зразків (МКПЗ);

- Віденська щодо закладення Міжнародної класифікації зображувальних елементів знаків (КЗЕ).

До реєстраційних відносяться угоди та договори (7):

- про патентну кооперацію (РСТ);
- про патентне право (PLT);
- Будапештський про міжнародне визнання депонування мікроорганізмів для цілей патентної процедури;
- Мадридська про міжнародну реєстрацію знаків;
- Протокол до Мадридської угоди про міжнародну реєстрацію знаків;
- Лісабонська про охорону найменувань місць походження товарів та їх міжнародної реєстрації;
- Гаазька про міжнародне депонування промислових зразків.

3.2. Коротка характеристика програмних угод

3.2.1. Паризька конвенція з охорони промислової власності

Прийнята на Дипломатичній конференції в Парижі 1883 р. 11 державами. За станом на 21 вересня 2013 року, країнами-членами даної конвенції є 175 країна світу. СРСР (в склад якого входила УРСР) приєдналася з 01.07.1965р.

Головна мета Паризької конвенції – утворення Союзу з охорони промислової власності та встановлення єдиних для держав-учасниць правил надання правової охорони винаходам, корисним моделям, промисловим зразкам, знакам для товарів і послуг (товарним знакам і знакам обслуговування), фірмовим найменуванням, зазначенням походження або найменуванням місць походження товарів, а також запобіганню недобросовісній конкуренції.

Положення Паризької конвенції можна поділити на чотири категорії.

Перша категорія положень про національний режим заявки на патент за чинними у країні законами (однакові права іноземцям) - згідно з ним громадяни будь-якої держави-учасниці в питаннях охорони промислової власності користуються в інших державах-учасницях Конвенції такими самими правами, які ці держави-учасниці надають своїм громадянам.

Друга категорія положень про конвенційний пріоритет тобто установлює ще одне основне право, відоме як право пріоритету. Право пріоритету надає заявникові значні практичні переваги за його бажанням одержати охорону в кількох державах заявнику не потрібно одночасно подавати всі заявки як вдома, так і в інших державах, оскільки в його розпорядженні є зазвичай дванадцять місяців, щоб вирішити, у яких саме державах запитувати охорону.

Третя категорія положень спрямовані на запобігання зловживань, пов'язаних із здійсненням виключного права, виданого патентом тобто визначає ряд загальних норм у сфері матеріального права, які містять або норми, що встановлюють права й обов'язки фізичних і юридичних осіб, або норми, що потребують або дають змогу державам-учасникам передбачати у своєму законодавстві відповідні цим нормам положення.

Четверта категорія стосується адміністративних рамок, установлених з метою реалізації Конвенції.

3.2.2. Найробський договір про охорону олімпійського символу

Найробський договір про охорону олімпійського символу, прийнятий в Найробі 26 вересня 1981 р. Зазначений договір зобов'язує держави-учасниці цього Договору відмовляти в реєстрації або визнавати недійсною реєстрацію як торговельної марки і забороняти через відповідні заходи використання як торговельної марки або іншого позначення з комерційною метою будь-якою позначення, що складається із олімпійською символу. Ця вимога поширюється також і на інші позначення з використанням цього символу. Зазначені позначення можуть реєструватися і використовуватися лише з дозволу Міжнародною олімпійського комітету (МОК).

З цього загального правила Найробський договір встановив винятки. По-перше, обов'язок не використовувати олімпійський символ без дозволу МОК не розповсюджується на державу-учасницю, якщо позначення, яке складається із олімпійського символу або містить цей символ, було зареєстровано в державі до дати вступу в силу Найробського договору відносно цієї держави. По-друге,

дозволяється продовження використання позначення, яке складається із олімпійського символу або містить в собі такий символ, з комерційною метою будь-якою особою чи підприємством держави-учасниці, якщо таке використання в цій державі розпочалося до дати вступу в силу цього Договору відносно цієї держави. Разом із тим, жодна держава-учасниця не зобов'язана забороняти використання олімпійського символу, якщо він використовується засобами масової інформації в цілях інформації про олімпійський рух або про діяльність, що здійснюється в межах цього руху. Учасником Найробського договору може стати будь-яка держава, яка є членом Всесвітньої організації інтелектуальної власності або Паризької конвенції про охорону промислової власності. Учасником цього Договору може стати також будь-яка держава, яка хоч і не є членом ВОІВ чи Паризького союзу, але є членом ООН або іншої спеціалізованої організації, пов'язаної з ООН.

Станом на 2013 рік договір підписало 40 країн, в тому числі Україна.

3.2.3. Мадридська угода про припинення неправдивих (фальшивих) або таких, що можуть ввести в оману, вказівок про походження товару

Угода, укладена в 1891 році, була переглянута у Вашингтоні в 1911 р., у Гаазі в 1925 році, у Лондоні в 1934 році, у Лісабоні в 1958 році, і в Стокгольмі в 1967 році.

Згідно з Угодою усі товари, які мають такі географічні зазначення, за умови, що вони прямо чи опосередковано вказують на одну з країн — учасниць Угоди чи на регіон на території цієї країни, підлягають конфіскації під час імпорту, або імпорт таких товарів повинен бути забороненим, або щодо такого імпорту товарів повинні вживатися інші заходи і санкції. Угода визначає випадки і способи вимоги та здійснення такої конфіскації товарів. При цьому для продажу, показу чи пропозиції для продажу товарів заборонено використовувати географічні зазначення, які можуть ввести споживачів в оману щодо походження цих товарів. Суди кожної країни — учасниці Угоди мають право вирішувати, які

географічні зазначення не відповідають її положенням через їх загальний характер (за винятком регіональних географічних зазначень щодо спиртних напоїв).

Угода не передбачає створення Союзу, кожної керівного органу або бюджету.

Станом на 1 вересня 2013 року Угоду підписали 36 держав.

3.2.4. Будапештський договір про міжнародне визнання депонування мікроорганізмів з метою патентної процедури

Будапештський договір про міжнародне визнання депонування мікроорганізмів для патентної процедури прийнятий у 1977 р. Договір був переглянутий у 1980 р. За станом на 2013 р. його підписали 78 держав.

За загальним правилом умовою видачі патенту на винахід є розкриття його суті шляхом письмового опису. Але письмовий опис стосовно мікроорганізмів як об'єктів винаходів не придатний. Розкриття сутності мікроорганізмів здійснюється шляхом депонування зразка мікроорганізму в спеціальній установі, доступній будь-кому. Саме з цією метою, а також із метою усунення необхідності депонування зразка мікроорганізму в кожній країні, де запрошується його правова охорона, Договір передбачає, що одне депонування в будь-якому "міжнародному органі по депонуванню" є достатнім для патентної процедури в національних патентних відомствах учасників Договору і в будь-якому регіональному патентному відомстві, якщо воно визнає чинність Договору.

Міжнародний орган по депонуванню є науковою установою, що визначається заінтересованою стороною за погодженням з Генеральним директором ВОІВ.

Україна приєдналася до договору відповідно до Закону України від 1 листопада 1996 р. № 474/96-ВР. Договір набув чинності для України 2 липня 1997 р.

3.2.5. Вашингтонський Договір щодо інтелектуальної власності відносно інтегральних мікросхем

Міжнародна охорона іноземним топології інтегральних мікросхем надається відповідно до міжнародних договорів або на підставі принципу взаємності. Спроба закріпити правову охорону інтегральних мікросхем була почата у Вашингтонському Договорі про інтелектуальну власність відносно інтегральних мікросхем від 26 травня 1989 р. Цей документ не є актом безпосередньої дії - він лише ставить за обов'язок країнам-учасниці прийняти законодавство, що відповідає мінімальним стандартам, установленим договором. Однак документ так і не набув чинності. США і Японія - країни, де розробляється більшість інтегральних мікросхем, - відмовилися підписувати Вашингтонський договір, посилаючись на те, що він не надає достатній рівень захисту, тому що положення про обов'язкове ліцензування занадто ліберальні, мінімальний строк охорони - 8 років - занадто короткий, санкції у випадку ненавмисного порушення неадекватні, немає спеціальних положень про виключне право на імпорт інтегральних схем, що й включають їхніх пристроїв.

У результаті кількість країн, що підписали договір (станом на 2013 р. договір підписали лише 10 країн), виявилось недостатнім для його вступу в силу.

Договір не набув чинності. Незважаючи на це, його було внесено до Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (ТРИПС) у межах ВТО з такими змінами: термін охорони становить 10 (а не 8) років; виключне право власника поширюється також на вироби, які містять інтегральні мікросхеми з топографією, що охороняється; обставини, за яких топографії можуть використовуватися без згоди правовласника, обмеженіші.

3.2.6. Женевський договір про закони щодо товарних знаків (замінений Сінгапурським договором про право товарних знаків)

Договір про закони щодо товарних знаків був укладений у 1994 р. ТЛТ має на меті зробити національні і регіональні системи реєстрації товарних знаків

зручнішими для користувачів шляхом спрощення і гармонізації процедур. Станом на 1 січня 2003 р. загальне число договірних держав Договору становило 31. На його основі прийнято Сінгапурський договір про право товарних знаків.

3.2.7. Сінгапурський договір про право товарних знаків

Сінгапурський договір про право товарних знаків розроблений на основі прийнятих у міжнародній практиці норм та процедур, що відображають сучасні тенденції у сфері охорони інтелектуальної власності.

До договору додаються правила до Сінгапурського договору про право товарних знаків, що стосуються порядку регулювання будь-яких адміністративних вимог, питань або процедур щодо договору і містять типові міжнародні форми повідомлень.

Договір та правила застосовуються не лише до зримих позначень, а й до усіх типів позначень, з яких можуть складатися знаки згідно з правом договірної сторони (держави або міжурядової організації), та включають формальності щодо представлення усіх типів знаків, що містять зримі позначення (та їхніх певних форм, зокрема голографічних, кольорових, позиційних чи рухових знаків) і незримі позначення.

Крім того, порівняно з Женевським Договором про закони щодо товарних знаків, у Сінгапурському договорі розширено види засобів і форм передачі заявки на знаки та іншої інформації щодо заявки чи реєстрації знаків, які може вибирати договірна сторона. Зокрема, вона може визначити чи приймати повідомлення на папері, в електронній формі або в будь-якій іншій формі.

Договір встановлює також вимоги щодо реєстрації ліцензії на використання знаку, зміни та анулювання реєстрації ліцензії, визначає наслідки відсутності реєстрації ліцензії та недотримання вимог щодо використання знаку за ліцензією. При цьому правилами передбачено три види ліцензії: виключна, невиключна чи одинична.

Сінгапурський договір про право товарних знаків прийнятий 27 березня 2006 року. 15 квітня 2009 року Договір ратифікувала Верховна Рада України. Станом на 1 вересня 2010 року його прийняли 120 держав.

3.2.8. Міжнародна конвенція про охорону селекційних досягнень

Міжнародна конвенція про охорону селекційних досягнень прийнята 2 грудня 1961 р., переглядалася в Женеві в 1972, 1978 і 1991 роках. Акт 1991 року набув чинності 24 квітня 1998 р.

Для захисту селекційних досягнень, їх міжнародного регулювання, був створений Міжнародний Союз з охорони нових сортів рослин, що заснований Міжнародною конвенцією з охорони нових сортів рослин ("Конвенція УПОВ"), яка була підписана в Парижі у 1961 році. Мета Конвенції УПОВ полягає у забезпеченні визнання державами-членами Союзу досягнень селекціонерів, що займаються створенням нових сортів рослин шляхом надання на них виключного права власності на основі ряду однорідних і чітко обговорених принципів. Для отримання охорони новий сорт повинен бути: відмінним від існуючих загальновідомих сортів, достатньо однорідним, стабільним і новим у тому розумінні, що він не повинен бути предметом комерційного збуту до певних дат, встановлених шляхом посилання на дату подання заявки на надання охорони.

Станом на 30 липня 2013 р. угоду підписали 71 держава.

<http://www.upov.int/about/en/>

3.3. Коротка характеристика класифікаційних угод

3.3.1. Страсбурзька про Міжнародну патентну класифікацію (МПК)

Страсбурзька угода — угода про Міжнародну патентну класифікацію (МПК), підписана 24 березня 1971 р. Класифікація необхідна, щоб полегшити пошук патентних документів з метою визначення попереднього рівня техніки. Цей пошук потрібен як органам, що видають патенти, так і потенційним

винахідникам, науково-дослідним установам, усім, хто має справу із застосуванням або розвитком техніки.

МПК поділяє всю галузь техніки на 8 основних розділів, 20 підрозділів, 118 класів, 624 підкласи і понад 70 тис. груп (10 % – основні групи, решта – підгрупи). Всього у МПК приблизно 70 тис. технологічних категорій. Починаючи з 8-ї редакції (01.01.2006 р.) МПК містить 2 тексти різного рівня деталізації галузей техніки: 1 – версія МПК з класифікуванням за основною групою, понад 18 тис. рубрик; 2 – повнотекстова версія МПК, ~ 70 тис. рубрик.

На кожному патенті ставлять відповідний символ МПК. Класифікація має виключно адміністративний характер. Держава має право використовувати МПК як основну або як додаткову систему класифікації. Версія МПК з класифікуванням за основною групою переглядається раз на 3 роки, а повнотекстова – раз на 3 місяці, але в цьому разі зміни можуть стосуватися тільки окремих груп або підгруп.

МПК класифікація має виключно адміністративний характер. Кожна країна Спеціального союзу має право використовувати кваліфікацію як основну або додаткову систему. Систему МПК використовують не тільки країни, які офіційно заявили про приєднання до Страсбурзької угоди, а й багато інших.

Страсбурзьку Угоду станом на 1 вересня 2013 року підписали 62 держави, хоча насправді користуються нею понад 70 держав, три регіональних відомства і Міжнародне бюро ВОІВ.

З електронною україномовною версією МПК за основною групою можна ознайомитись безоплатно <http://www.uipv.org>.

3.3.2. Ніццька про Міжнародну класифікацію товарів і послуг для реєстрації знаків (МКТП)

Ніццька угода про Міжнародну класифікацію товарів і послуг для цілей реєстрації знаків підписана в 1957 році. Угода переглядалася в Стокгольмі (1967

р.) і Женеві (1977р.). Поправки до тексту Угоди були внесені також у 1979 році. Станом на 1 вересня 2013 року учасницями Угоди є 84 країни.

Угодою запроваджена Класифікація товарів і послуг з метою їх реєстрації.

У рамках Ніщцької угоди створений Союз, керівним органом якого є Асамблея. Кожна з держав-учасниць Союзу, що приєдналася до Стокгольмського або до Женевського акту Угоди, є членом Асамблеї.

МКТП складається з переліку класів разом з пояснювальними примітками, а також алфавітного переліку товарів і послуг. Є 34 класи товарів і 11 класів послуг, а також з алфавітного переліку товарів і послуг (близько 10 000 вказівок товарів і 1000 ознаки послуг).

З метою підтримання МКТП в актуальному стані, вона постійно переглядається. Нова редакція друкується кожні п'ять років а, починаючи з 2013 року, нова версія кожного видання публікується щорічно. Перегляд здійснюється Комітетом експертів, створеної в рамках Ніщцької угоди. Усі держави-учасники Угоди є членами Комітету експертів.

Автентичні версії МКТП (англійською та французькою мовами) друкуються [на сайті ВОІВ](#). Починаючи з 2013 версії 10-е видання, ВОІВ буде здійснювати публікації МКТП тільки онлайн.

10-е видання, опубліковане в червні 2011 року, було останнім друкованим виданням. Воно складалося із двох частин. Частина I містить перелік товарів і послуг, викладених за абеткою товарів, з одного боку, і послуг, з іншої сторони. Частина II містить перелік товарів і послуг, згрупованих по класах, за абеткою в кожному класі.

3.3.3. Локарнська угода щодо закладення Міжнародної класифікації промислових зразків (МКПЗ)

З розвитком техніки розвиваються форми виробів, удосконалюються їх зовнішні характеристики, а все це і є промисловими зразками. Для їх певної систематизації необхідна була і класифікація. Тому 8 жовтня 1968 р. в Локарні

була підписана Угода про заснування міжнародної класифікації промислових зразків. Ця угода є багатостороннім міжнародним договором, який набрав чинності 27 квітня 1971р. Станом на 1 вересня 2013 року угоду підписали 53 держави.

Згідно зі ст.2 Локарнської угоди до офіційних документів про депонування або реєстрацію зразків і до офіційних публікацій слід включати відомості про промислову власність країн союзу, а також номери класів і підкласів цієї класифікації, які належать товарам, перелік яких містить і промислові зразки.

Кожна країна може надати класифікації юридичні наслідки які вона вважає за необхідні.

Класи і підкласи Локарнської класифікації повинні включатися до всіх офіційних документів, що стосуються промислових зразків. Якщо здійснюються офіційні публікації про промислові зразки, то вони також мають супроводжуватися зазначенням класу і підкласу товару, форма якого є промисловим зразком.

Застосування Локарнської класифікації промислових зразків не є обов'язковим для будь-якої держави. Користування цією класифікацією ні в якій мірі не повинне обмежувати обсяг правової охорони промислових зразків. Члени Локарнського союзу мають користуватися Локарнською класифікацією промислових зразків. Разом з тим держави-члени Локарнської угоди про міжнародну класифікацію промислових зразків можуть поряд з цією класифікацією користуватися і своєю національною, якщо вони визнають це за доцільне.

Локарнська угода про міжнародну класифікацію промислових зразків набагато полегшує їх реєстрацію, облік та користування. Кількість промислових зразків щорічно істотно зростає і без такої класифікації користуватися ними було б важко.

Зазначена Угода складається із трьох частин. У першій частині викладено перелік класів і підкласів, всього 32 класи і 223 підкласів. У другій частині в алфавітному порядку наводиться перелік товарів, до якого включені промислові

зразки (містить загалом 6600 записів). Третю частину складає пояснювальна записка.

Діюча на сьогоднішній день редакція – 9, з 7 січня 2014 року вступає в дію 10 редакція МКПЗ.

3.3.4. Віденська угода про введення Міжнародної класифікації образотворчих елементів знаків для товарів (МКЕЗ)

Віденська класифікація – це ієрархічна система, що класифікує образотворчі елементи знаків на категорії, групи та підгрупи залежно від їхньої форми.

Віденською угодою закладається класифікація знаків, що включають до свого складу образотворчі елементи або, такі, що складаються із таких елементів. Компетентні відомства договірних держав повинні вказувати номери категорій, груп і підгруп класифікації, до яких належать образотворчі елементи знаків, у всіх офіційних документах і публікаціях, пов'язаних з реєстрацією відповідних знаків і її продовженням.

Завданням створеного відповідно до угоди комітету експертів, у якому представлені всі договірні держави, є періодичний перегляд класифікації. У рамках віденської угоди заснований союз, який має Асамблею. Членами асамблеї є всі держави-члени союзу. Одним з найбільш важливих завдань асамблеї є прийняття дворічної програми й бюджету союзу. Станом на 1 вересня 2013 угоду офіційно підписали 32 держави, а також міжнародні відомства.

Віденська угода була укладена в 1973 р. і переглянута в 1985 р. Після набрання чинності Віденської угоди, Комітет експертів у відповідності зі статтею 5 Угоди, прийнятої на її першій сесії, у Женеві в травні 1987 року, затвердив більшість змін і доповнень, попередньо запропонованих Комітетом експертів. На своїх другій, третій, четвертій та п'ятій сесіях, що відбулися в Женеві відповідно в 1992, 1996, 2001 і 2006 роках, Комітет експертів прийняв ряд змін і доповнень. Відповідні зміни були внесені в класифікації.

Нині діюча (сьома) редакція класифікації набула чинності 1 січня 2013 р. Класифікація складається з 29 класів, 145 підкласів і 806 основних рубрик і 903 допоміжні рубрики, відповідно до яких класифікуються образотворчі елементи знаків.

3.4. Коротка характеристика реєстраційних угод

3.4.1. Договір про патентну кооперацію (РСТ)

Правила Паризької конвенції стали недостатніми для країн, що проводили закордонне патентування в широких масштабах. Біля половини заявок, власне кажучи, дублюються, тому що робляться на ті самі винаходи, але в різні країни. У результаті великої підготовчої роботи 17.07.1970 р. на Дипломатичній конференції у Вашингтоні була укладена інша багатостороння угода — РСТ (Великобританія, США, Франція, ФРН, Японія, СРСР із 01.06.1978 р.). Цей договір був доповнений 02.10.1979 р. і змінений 03.02.1984 р. Договір набрав чинності з 1978 р. і становить собою спеціальну міжнародну угоду в рамках Паризької конвенції. Договір регулює права і обов'язки як держав-учасниць, так і заявників, які подають міжнародні заявки. Його основними нормами є положення про міжнародну заявку, міжнародний пошук, міжнародну попередню експертизу.

Процедура патентування згідно з РСТ складається з двох фаз — міжнародної і національної. Міжнародна фаза включає подання міжнародної заявки за єдиною формою відповідно до вимог Договору та Інструкції до нього, проведення пошуку, міжнародну публікацію і міжнародну попередню експертизу. Така експертиза не є обов'язковою і проводиться за бажанням заявника. Національна фаза становить собою процедуру розгляду міжнародних заявок у патентних відомствах тих держав, які були зазначені чи вибрані з урахуванням міжнародного пошуку і міжнародної попередньої експертизи.

Таким чином, Договір передбачає можливість складання і подачі в національне патентне відомство так званої "міжнародної заявки", коли заявник

бажає забезпечити охорону в декількох країнах. Заявка подається в Орган, що проводить документаційний пошук зі складанням переліку документів, що беруться до уваги при проведенні експертизи. Звіт про пошук і копію поданих документів (при необхідності) направляють заявнику, що може внести зміни у формулу винаходу. Потім Міжнародна заявка разом із звітом про зроблений пошук направляється в національні патентні відомства тих країн, у яких заявник хоче одержати охорону винаходу (до кінця 12 місячного терміну з дати пріоритету у своїй країні). Розгляд міжнародної заявки починається після 20 місяців з дати пріоритету для того, щоб до цього часу був підписаний звіт про міжнародний пошук. Міжнародні заявки публікуються ВОІВ через 18 місяців з дати пріоритету.

Переваги для патентних відомств — непотрібна повторна експертиза, тому що був міжнародний пошук, *переваги для заявника* — подається одна міжнародна заявка і на одній мові.

Станом на 1 вересня 2013 р. учасницями договору РСТ є 148 держав.

3.4.2. Договір про патентне право (PLT)

Договір про патентне право (англ. Patent Law Treaty) — багатосторонній договір у галузі патентного права, підписаний 1 червня 2000 року у місті Женева (Швейцарія). Його метою є гармонізувати процедури надання патентів та підтримання їх чинності в державах-членах шляхом встановлення так званих мінімальних стандартів.

Договір PLT призначений для розроблення єдиної міжнародно-стандартизованої низки формальних вимог, гармонізованих з Договором РСТ, для національних і регіональних патентних відомств, а в національній фазі, відповідно до Договору РСТ, — для подання та експертизи національних і регіональних заявок на надання патенту на винахід, підтримання чинності патентів і деяких додаткових вимог, пов'язаних з патентами або заявками (наприклад, вимоги стосовно електронного подання заявки, патентних повірених

і реєстрації прав на винаходи в патентних відомствах, зменшення ризику втрати прав у разі невиконання формальних вимог, послаблення і поновлення прав за порушення деяких граничних термінів). Договір PLT регламентує максимальний набір вимог, які можуть застосовуватися патентним відомством країни-учасниці. Патентне відомство може передбачати будь-які інші формальні вимоги щодо питань, які розглядає Договір PLT. Іншими словами, цей договір не визначає єдиної процедури для всіх країн-учасниць, але країна-учасниця може встановити менше обмежень або зручніші вимоги для користувача, ніж передбачено Договором PLT.

Станом на 14 жовтня 2013 р. учасницями договору PLT є 34 держави.

3.4.3. Будапештський договір про міжнародне визнання депонування мікроорганізмів для цілей патентної процедури

Договір підписаний у Будапешті 28 квітня 1977 р. Договір встановлює, що договірні держави, які дозволяють або вимагають депонування мікроорганізмів для цілей патентної процедури, визнають для таких цілей депонування мікроорганізмів у будь-якому міжнародному органі по депонуванню.

Таке визнання включає:

- визнання факту депонування даного мікроорганізму;
- визнання дати депонування даного мікроорганізму;
- визнання того факту, що виданий як зразок є зразком депонованого мікроорганізму.

Кожна договірна держава може просити видачі їй копії розписки про факт депонування, виданої міжнародним органом по депонуванню. Договір допускає можливість повторного депонування того ж мікроорганізму за наявності визначених ним умов.

Договір встановлює правила стосовно обмежень в разі експорту і імпорту. Кожна договірна сторона визнає дуже бажаним, оскільки існують обмеження на експорт чи імпорт деяких видів мікроорганізмів, щоб таке обмеження

поширювалося на депоновані або приготовлені для депонування мікроорганізми відповідно до даного Договору тільки тоді, коли це обмеження зумовлене інтересами національної безпеки або в разі небезпеки для здоров'я людей чи навколишнього середовища.

Місцезнаходженням Міжнародного органу по депонуванню мікроорганізмів може бути будь-яка держава-учасниця Договору. Проте Договір визначає досить жорсткі вимоги до такого органу. Держава, Установа якої бажає прийняти на себе функції Міжнародного органу по депонуванню мікроорганізмів, повинна довести свою здатність здійснювати міжнародне депонування мікроорганізмів. Установа держави-учасниці Договору повинна відповідати таким вимогам: мати безперервне існування; мати відповідний і необхідний персонал, здатний виконувати міжнародне депонування мікроорганізмів; бути безпристрасним і об'єктивним; бути доступним у цілях депонування для будь-якого депозитора на рівних умовах; приймати для депонування будь-які або певні види мікроорганізмів, досліджувати їх життєздатність і зберігати їх за визначених умов; видавати депозитору розписку і свідоцтво про життєздатність мікроорганізму; дотримуватися стосовно депонованих мікроорганізмів вимог секретності; видавати зразки будь-якого депонованого організму з дотриманням умов і відповідно до процедури, передбачених Інструкцією.

Договір передбачає чітку процедуру визнання Установи договірної держави як Міжнародного органу по депонуванню мікроорганізмів, припинення його діяльності та обмеження статусу Міжнародного органу по депонуванню.

Станом на 1 вересня 2013 р. Будапештський договір про міжнародне визнання депонування мікроорганізмів для цілей патентної процедури підписали 79 держав.

3.4.4. Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків

Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків - підписана 14 квітня 1891р, її було доповнено і переглянуто Брюсселі 14 грудня 1900 р., в Вашингтоні 2 червня 1911 року, в Гаазі 6 листопада 1925 р., в Лондоні – 2 червня 1934 р., в Ніцці – 15 червня 1957 р. та в Стокгольмі – 14 липня 1967р.

Особливої уваги заслуговує Мадридська угода про міжнародну реєстрацію торговельних марок, яка була укладена 14 квітня 1891 р. Україна є учасницею Угоди з грудня 1991 р. Країни, які підписали зазначену Угоду, утворили Спеціальний союз по міжнародній реєстрації торговельних марок. Громадяни кожної країни, що є членом зазначеного Союзу, можуть забезпечити в усіх інших країнах-учасницях Угоди охорону своїх торговельних марок, що застосовуються для товарів і послуг і зареєстровані в країні походження, шляхом подання заявки на зазначену марку до Міжнародного бюро ВОІВ за посередництвом відомства країни походження. При цьому, країною походження вважається країна Спеціального союзу, де заявник має дійсне і не фіктивне промислове чи торговельне підприємство. Якщо заявник не має такого підприємства в країні Спеціального союзу, країною походження вважається країна Спеціального союзу, де заявник має місце проживання. Якщо заявник не має постійного місця проживання в країні Спеціального союзу, країною походження вважається країна його громадянства, якщо він є громадянином країни Спеціального союзу.

Угода чітко визначає зміст міжнародної заявки, в якій зазначені товари і послуги, дія яких випрошується охорона торговельної марки, а також, якщо це можливо, відповідний клас або класи відповідно до класифікації, визначеної Ніццькою угодою про міжнародну класифікацію товарів і послуг для реєстрації торговельних марок. Якщо заявник просить охорону кольору як розрізняльної ознаки, то він зобов'язаний заявити про це і зазначити в заявці колір та подати кольорові зображення цієї торговельної марки.

В силу ст. 4 Угоди від дати реєстрації торговельної марки в Міжнародному бюро відповідно до встановлених вимог кожна заінтересована країна зобов'язана

надати охорону цій торговельній марці в такому ж обсязі, яку вона надає своїм заявникам. Заявник при подачі заявки на міжнародну реєстрацію торговельної марки повинен вказати, в яких країнах Спеціального союзу він бажає одержати правову охорону своєї торговельної марки. Реєстрація торговельної марки в Міжнародному бюро здійснюється строком на 20 років з можливістю продовжити цей строк. Реєстрація може бути продовжена на період у 20 років, починаючи з моменту закінчення попереднього періоду, шляхом простої сплати основного мита і в разі необхідності додаткового мита. Володілець міжнародної реєстрації торговельної марки може в будь-який час відмовитися від охорони своєї марки в одній або в кількох країнах .

Торговельна марка, зареєстрована в Міжнародному бюро, може бути передана іншому володільцеві в іншу країну Спеціального союзу. У такому випадку відомство країни володільця торговельної марки зобов'язано повідомити Міжнародне бюро про таку передачу. Протокол до Мадридської угоди про міжнародну реєстрацію знаків був прийнятий у 1989 р. Основні нововведення до Мадридської системи полягають, по-перше, у можливості подання заявки на міжнародну реєстрацію торговельних марок не тільки на підставі національних реєстрацій, а й на підставі національних заявок. При цьому, право вибору належить заявникові. По-друге, допускається продовження строку для внесення рішення про відмову в наданні правової охорони торговельної марки замість одного року до 18 місяців. По-третє, дозволяється перетворення анульованої міжнародної реєстрації в національні або регіональні заявки в кожній зазначеній договірній стороні. При цьому такі заявки будуть мати дату подання і, за наявності такої можливості, дату пріоритету міжнародної реєстрації. Таким чином, можна стверджувати, що Мадридський протокол мав своєю метою розширити межі використання Мадридської системи в цілому.

Станом на 1 вересня 2013 р. Мадридську угоду про міжнародну реєстрацію знаків підписали 56 держав.

3.4.5. Протокол до Мадридської угоди про міжнародну реєстрацію знаків

Мадридська угода передбачає подання однієї заявки на міжнародну реєстрацію, що поширює свою дію на держави-учасниці угоди. Цю заявку подають однією мовою (французькою), а збори сплачують лише один раз до Міжнародного бюро ВОІВ;

Протокол доповнює Угоду з введення в реєстрацію знаків деяких нових елементів для спрощення приєднання деяких держав (заявки можна скласти ще й англійською мовою).

Мадридський протокол було прийнято у 1989 році для введення певних нових функціональних можливостей до системи міжнародної реєстрації знаків, з метою усунення складнощів, які не дозволяють деяким країнам приєднуватись до Мадридської угоди. У порівняння з Мадридською угодою Протоколом вводяться такі основні нові положення:

- заявник може базувати свою заявку на міжнародну реєстрацію на заявці, поданій до Відомства походження; згідно з Угодою, міжнародна заявка повинна базуватись на реєстрації, здійсненій Відомством походження;
- кожна Договірна сторона, в якій заявник бажає одержати охорону, може призначити період у 18 місяців (замість одного року), і навіть довший період, якщо було подане заперечення, протягом якого вона може заявити, що знаку не може бути надана охорона на території цієї Договірної сторони;
- Відомство кожної Договірної сторони може одержувати більші за розміром мита, ніж мита, передбачені Мадридською угодою;
- міжнародна реєстрація, анульована на прохання Відомства походження, наприклад через те, що базова заявка одержала відмову або базова реєстрація була визнана недійсною упродовж п'яти років від дати міжнародної реєстрації, може бути перетворена на національні (або регіональні) заявки у відповідних Договірних сторонах, в яких міжнародна реєстрація була чинною, кожна з яких буде користуватись перевагою дати міжнародної реєстрації і, якщо

це можливо, датою її пріоритету. Ця можливість не передбачена Мадридською угодою.

Мадридська угода і Мадридський протокол є незалежними договорами, що діють паралельно, членство країн у яких є окремим, але може частково співпадати. Тому об'єктивно існує три групи членів Мадридського союзу: держави, які є учасницями тільки Мадридської угоди, держави і організації, які є учасницями тільки Протоколу, і держави, які є учасницями як Мадридської угоди, так і Протоколу.

Станом на 1 вересня 2013 р. Протокол до Мадридської угоди про міжнародну реєстрацію знаків підписали 91 держава.

3.4.6. Лісабонська угода про охорону найменувань місць походження товарів та їх міжнародної реєстрації

Лісабонська угода покликана забезпечувати охорону найменувань місць походження, тобто «географічної назви країни, району або місцевості виробу, що служить для позначення, яке походить із даної країни, району або місцевості, і якість і особливості якого пояснюються винятково або головним чином географічним середовищем, включаючи природні й людські фактори» (стаття 2). Такі найменування реєструються Міжнародним бюро ВОІВ у Женеві за заявкою компетентного органу договірної держави. Міжнародне бюро веде Міжнародний реєстр найменувань місць походження й офіційно повідомляє інші договірні держави про таку реєстрацію. Воно також публікує їх в офіційному бюлетені Лісабонської системи «Найменування місць походження».

Угода передбачає захист зареєстрованого за міжнародною процедурою найменування місця походження зазвичай в усіх державах-учасницях доти, доки це найменування охороняється в державі походження.

Із січня 2010 р. договірні держави мають можливості направляти заяви про надання охорони, що дозволило поліпшити рівень взаємного оповіщення щодо статусу міжнародних реєстрацій у державах-учасниках.

Лісабонська угода була укладена в 1958 р. і переглянута в Стокгольмі в 1967 р., і в 1979 р, в її текст були внесені виправлення. Лісабонською угодою заснований Союз, який має Асамблею. Членом Асамблеї є кожна держава-член Союзу, яка приєдналася, принаймні, до адміністративних і заключних положень Стокгольмського акту.

Право вільного приєднання до угоди (повний текст якого є на сторінці <http://www.wipo.int/treaties>) надані державам-учасникам Паризької конвенції по охороні промислової власності (1883 г.). Ратифікаційні грамоти або акти про приєднання повинні здаватися на зберігання генеральному директору ВОІВ.

Станом на 1 вересня 2013 р. Лісабонську угоду про охорону найменувань місць походження товарів та їх міжнародної реєстрації підписали 28 держав.

3.4.7. Гаазька угода про міжнародне депонування промислових зразків

Підписано 1925р., після чого неодноразово переглянуто й доповнено. Угоду відкрито для держав-учасниць паризької конвенції (Україна не є учасницею угоди).

Основна мета угоди – забезпечення охорони промислових зразків у державах-учасницях Гаазької угоди з виконанням мінімальних формальностей та з мінімальними витратами шляхом подання лише однієї заявки безпосередньо до Міжнародного бюро ВОІВ або через національне відомство держави-учасниці, якщо цього потребує її національне законодавство.

3.5. Міжнародні угоди з охорони авторського права і суміжних прав

3.5.1. Основні угоди з охорони авторського права і суміжних прав

ВОІВ виділяє угоди з охорони авторського права і суміжних прав. Всього таких угод є 8:

- Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів;

- «Римська конвенція» про захист права виконавців, виробників фонограм та радіомовних організацій;
- «Брюсельська супутникова конвенція» Конвенція про поширення сигналів, що несуть програми, які передаються супутниками;
- Договір ВОІВ з авторського права (WCT - WIPO Copyright Treaty);
- Договір ВОІВ про виконання і фонограми (WPPT - WIPO Performances and Phonograms Treaty);
- Пекінський договір по аудіовізуальним виконанням;
- Конвенція про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їх фонограм;
- Марракешський договір для полегшення доступу осіб з вадами зору та осіб з обмеженою здатністю сприймати друковану інформацію до опублікованих творів.

3.5.2. Характеристика угод з охорони авторського права і суміжних прав

3.5.2.1. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів

Конвенція, прийнята 9 вересня 1886р., - це найдавніший міжнародний договір у сфері авторського права, відкритий для приєднання всім державам. Після прийняття Конвенції її текст неодноразово переглядався з метою вдосконалення міжнародної системи охорони (останній раз у Парижі 1971р.).

Конвенція базується на трьох основних принципах і містить ряд положень, які визначають мінімальний рівень охорони, що надається, а також ряд спеціальних положень щодо країн, які розвиваються.

Три основні принципи такі:

- твори, країною походження яких є одна з договірних держав (тобто твори, автор яких є громадянином такої держави, або твори, вперше опубліковані в такій державі), повинні користуватися тією ж охороною в кожній з інших договірних держав, яка надається творам їх власних громадян (принцип національного режиму);

- така охорона не повинна обумовлюватися виконанням будь-яких формальностей (принцип автоматичної охорони);
- така охорона не залежить від наявності охорони в країні походження твору (принцип незалежності охорони).

Стосовно тривалості охорони загальне правило полягає в тому, що охорона триває до закінчення п'ятдесятого року після смерті автора. Однак є виняток з цього загального правила. Для творів, випущених анонімно або під псевдонімом, термін охорони закінчується через 50 років після того, як твір став правомірно доступним для публіки, за винятком тих випадків, коли взятий автором псевдонім не викликає сумнівів у його особі або якщо автор розкриє свою особу протягом цього терміну. В такому випадку застосовується загальне правило. Для аудіовізуальних (кінематографічних) творів мінімальний термін охорони закінчується через 50 років після того, як твір став доступним для публіки (випуск твору), або — якщо ця подія не настане — термін охорони закінчується через 50 років після створення твору. Для творів прикладного мистецтва і фотографічних творів мінімальний термін охорони закінчується через 25 років від часу створення такого твору.

Станом на 1 вересня 2013 року учасниками Конвенції були 167 держав.

3.5.2.2. «Римська конвенція» про захист права виконавців, виробників фонограм та радіомовних організацій

Першим міжнародно-правовим документом, спрямованим на захист суміжних прав була Міжнародна конвенція про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення, прийнята у Римі 26 жовтня 1961 року. На відміну від більшості міжнародних конвенцій, які приймалися із метою систематизувати та уніфікувати вже існуюче нормативно-правове регулювання, Римська конвенція стала спробою установити міжнародні норми у відносно юридичної концепції, що на момент розробки цього міжнародно-правового

документу ще не знайшла достатнього закріплення у національному законодавстві.

Згідно із Римською конвенцією строк охорони суміжних прав має складати щонайменше 20 років починаючи з останнього дня року, у якому відбулося виконання, було здійснено запис фонограми або було вперше сповіщено передачу мовлення.

Україна приєдналася до Римської конвенції 20 вересня 2001 року.

Із часу прийняття Римської конвенції національні стандарти захисту суміжних прав значною мірою еволюціонували і тепер перевищують рівні охорони, встановлені самою конвенцією. Реакцією на ці зміни став Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про виконання і фонограми, прийнятий на дипломатичній конференції Всесвітньої організації інтелектуальної власності 20 грудня 1996 року.

Станом на 1 вересня 2013 року Конвенцію підписала 91 держава.

3.5.2.3. Конвенція про поширення сигналів, що несуть програми, які передаються супутниками

Значне поширення у 70-ті роки супутникового зв'язку дало поштовх до обговорення на міжнародному рівні проблем урегулювання правовідносин у цій сфері. У 1974 р. ряд країн підписали Брюссельську конвенцію про поширення сигналів, які несуть програми, що передаються через супутники.

Країни — учасниці Конвенції взяли на себе зобов'язання щодо заходів, спрямованих на поширення на своїй або зі своєї території передачі будь-якого сигналу, що несе програму, будь-яким поширюючим органом, для якого сигнал, що передається на супутник або проходить через нього, не призначений. Такими чином, Брюссельська конвенція забезпечує захист від несанкціонованого поширення посередниками сигналів, що несуть програми, споживачам за плату без дозволу правовласників на програми, що передаються.

Станом на 1 вересня 2013 року Конвенцію підписали 35 держав.

3.5.2.4. Договір ВОІВ з авторського права (WCT - WIPO Copyright Treaty)

Договір з авторського права складений у Женеві 20.12.1996 р. і відкритий для участі держав-членів ВОІВ і Європейської спільноти.

Договір повинен був вступити в силу після передання генеральному директору ВОІВ (депозитарію), на збереження тридцятьма державами документів про ратифікацію або приєднання. 6 грудня 2001 р. договір підписали 31 країна, а 6 березня 2002 р. його було ратифіковано. Станом на 1 вересня 2013 р. Договір підписали 90 держав, а ратифікували або приєднались 80 держав. Цей договір є розвитком Бернської конвенції і був підготовлений ВОІВ з метою регулювання нових відносин у зв'язку з найбільш сучасними технологіями і новими, не відрегульованими раніш правами.

Щодо об'єктів, які охороняються авторським правом, у ДАП згадані два таких об'єкти:

- 1) комп'ютерні програми, незалежно від способу або форми їх вираження; вони охороняються як літературні твори згідно зі ст. 2 Бернської конвенції;
- 2) компіляції даних або іншої інформації (бази даних) в будь-якій формі, які за підбором і розташуванням змісту є результатом інтелектуальної творчості (ст.5).

Стосовно прав авторів, то в ДАП розглядаються три таких права:

1. Право на розповсюдження (ст.6), тобто виключне право дозволяє доведення до широкого ознайомлення оригіналу і екземплярів своїх творів шляхом продажу або іншої передачі права власності.

2. Право на прокат (ст.7), тобто виключне право дозволяє комерційний (або так званий громадянсько-правовий) прокат для загалу оригіналів або екземплярів трьох видів творів:

- а) комп'ютерних програм;
- б) кінематографічних творів;
- в) творів, втілених у фонограмах, як визначено в національних законодавствах держав.

3. Право на повідомлення для широкого загалу (ст. 8).

Адміністративні функції по Договору виконує Міжнародне бюро ВОІВ.

3.5.2.5. Договір ВОІВ про виконання і фонограми (WPPT - WIPO Performances and Phonograms Treaty)

Договір стосується прав інтелектуальної власності двох охоронюваних груп осіб: виконавців (акторів, співаків, музикантів і т. ін.) і виробників фонограм (фізичних або юридичних осіб, які беруть на себе ініціативу й відповідають за звукозапис).

Охорона цих прав регулюється цим актом, оскільки більшість прав, надаваних договором виконавцям, являють собою права, пов'язані з їхніми записаними чисто звуковими виконанням (які фіксуються у вигляді фонограм).

Що стосується виконавців, то договір надає їм чотири види майнових прав на їхні виконання, записані у вигляді фонограм (але не у вигляді аудіовізуального запису, застосовуваної для кінофільмів):

- право на відтворення;
- право на поширення;
- право на прокат;
- право на надання.

Право на відтворення являє собою право дозволяти пряме або непряме відтворення фонограм будь-яким чином і в будь-якій формі.

Право на поширення являє собою право дозволяти доведення до загальної відомості оригіналу й копій фонограми за допомогою продажу або іншої передачі прав власності.

Право на прокат являє собою право дозволяти публічний комерційний прокат оригіналу й копій фонограми в порядку, передбаченому національним законодавством договірних сторін (за винятком країн, у яких з 15 квітня 1994 р. діє система виплати слушної винагороди за такий прокат);

Право на надання являє собою право дозволяти доведення до загальної відомості засобами як провідного, так і бездротового зв'язку будь-якого виконання, записаного у вигляді фонограми, таким чином, щоб представники публіки могли мати до них доступ з будь-якого місця й у будь-який час по

їхньому власному вибору. Це право стосується, зокрема, інтерактивної передачі, здійснюваної по запиту в мережі інтернет.

Договір надає виконавцям три види майнових прав у відношенні їх незаписаних («живих») виконань:

- право на ефірне віщання (за винятком випадків ретрансляції);
- право на повідомлення для загальної відомості (за винятком випадків, коли виконання передається в ефір);
- право на запис.

Договір також надає виконавцям особисті немайнові права:

- право вимагати вказівки себе як виконавця;
- право заперечувати проти будь-якого перекручення, викривлення або іншої зміни виконання, здатного завдати шкоди репутації виконавця.

Що стосується виробників фонограм, то договір надає їм чотири види прав у відношенні їх фонограм (усі вони є майновими):

- право на відтворення;
- право на поширення;
- право на прокат;
- право на надання.

Що стосується як виконавців, так і виробників фонограм, то договір – зобов'язує кожну договірну сторону надавати громадянам інших договірних сторін стосовно до прав, конкретно передбачених договором, той же режим, який вона надає своїм власним громадянам («національний режим»).

Крім того, договір передбачає право виконавців і виробників фонограм на одноразову винагороду за пряме або непряме використання фонограм, які публікуються у комерційних цілях, для цілей ефірного сповіщення або повідомлення.

Проте будь-яка договірна сторона може обмежити або – за умови внесення в договір відповідного застереження – не визнавати це право. У цьому випадку,

і в обсязі застереження, зробленою договірною стороною, інші договірні сторони мають право не надавати національний режим договірній стороні, що прийняла таке застереження («принцип взаємності»).

Строк охорони згідно договору повинен становити не менш 50 років.

Договір був укладений в 1996 р. і набув чинності 20 травня 2002 р.

Станом на 1 вересня 2013 р. договір підписало та ратифікувало 92 країни.

Право вільного приєднання до договору (повний текст якого є на сторінці www.wipo.int/treaties) надане державам-членам ВОІВ і європейського співтовариства. Заснована договором Асамблея може ухвалити рішення щодо допуску до участі в договорі інших міжурядових організацій. Ратифікаційні грамоти або акти про приєднання повинні здаватися на зберігання генеральному секретареві ВОІВ.

3.5.2.6. Пекінський договір по аудіовізуальним виконанням

26 червня 2012 р. держави - члени ВОІВ прийняли Пекінський договір по аудіовізуальних виконанням, названого так у знак вдячності місту, що прийняло в себе заключний раунд переговорів. Новий Договір уперше забезпечує комплексну охорону прав виконавців аудіовізуальних творів у рамках міжнародної системи авторського права.

У Дипломатичній конференції взяли участь 156 держав-членів, 6 міжурядових організацій і 45 неурядових організацій. Це безпрецедентно високий рівень участі в дипломатичних конференціях ВОІВ за всю історію Організації. Заключний акт Договору підписали 122 країни й 72 країни підписали сам Договір. Станом на 1 вересня 2013 року ратифікували договір 2 країни.

Договір набуде чинності відразу після того, як його ратифікують 30 правочинних сторін, включаючи країни й певні міжурядові організації.

Підписання Договору являє собою попереднє схвалення, що свідчить про намір держави вивчити Договір на національному рівні й розглянути питання про ратифікацію, але при цьому не створює ніякого правового зобов'язання відносно ратифікації.

Ратифікація або приєднання означає згоду на те, щоб бути юридично зв'язаним положеннями Договору. Хоча приєднання й має ті ж правові наслідки, що й ратифікація, їх процедури різняться. У випадку ратифікації держава спочатку підписує, а потім ратифікує договір. Процедура ж приєднання полягає тільки з одного етапу, і тому їй не передує акт підписання.

Пекінський договір по аудіовізуальних виконанням зміцнить майнові права кіноакторів і інших виконавців і може забезпечити їм додатковий дохід від виконуваної роботи. У принципі, він надасть виконавцям можливість одержувати частку від доходів, шляхом використання аудіовізуальної продукції на міжнародному рівні. Він також наділить виконавців особистими немайновими правами на те, щоб вимагати вказівки авторства й заперечувати проти викривлення їх виконань. Важливо також те, що новий Договір зміцнить непевне положення виконавців в аудіовізуальній індустрії, забезпечивши більш чіткі міжнародно-правові рамки для охорони їх прав. Він вперше забезпечить охорону прав виконавців у цифровому середовищі. Крім того, Договір буде сприяти захисту прав виконавців від несанкціонованого використання їх виконань за допомогою таких аудіовізуальних засобів, як телебачення, фільми й відео.

3.5.2.7. Конвенція про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їх фонограм

Конвенція передбачає за обов'язок кожної з договірних держав опікувати інтереси виробника фонограм, що є громадянином іншої договірної держави, від виготовлення їх дублікатів без згоди виробника, від ввозу таких дублікатів у випадках, коли виготовлення або ввіз здійснюються з метою їх поширення для загальної використання, а також від поширення таких дублікатів для загального використання.

Термін «фонограма» означає чисто акустичний запис (тобто не включає, наприклад, звукові доріжки фільмів або відеокасет), незалежно від її форми (диск, плівка і т. ін.).

Охорона може надаватися відповідно до законодавства про авторське право, спеціальним законодавством (в області суміжних прав), законодавством про недобросовісну конкуренцію або кримінальним правом. Тривалість охорони повинна становити щонайменше 20 років починаючи з дати першого запису або першої публікації фонограми. Однак національне законодавство все частіше передбачає 50-річний термін охорони. Тому Конвенція допускає застосування таких же обмежень, які передбачені для захисту прав авторів. Вона дозволяє використання примусових ліцензій у випадках, коли відтворення призначене винятково для навчальних цілей або науково-дослідної діяльності, коли воно обмежується територією держави, органи влади якого видають ліцензію, і коли виплачується слушна винагорода (стаття 6).

Адміністративні функції конвенції здійснюються ВОІВ разом з Міжнародною організацією праці (МОП) і організацією об'єднаних націй з питань освіти, науки й культури (Юнеско). Конвенція не передбачає створення Союзу, органів керування або бюджету.

Право вільного приєднання до конвенції (повний текст якої є на сторінці www.wipo.int/treaties) надане будь-якій державі-члену ООН або кожній зі спеціалізованих установ, що входять у систему ООН. Ратифікаційні грамоти або акти про приєднання повинні здаватися на зберігання генеральному секретареві організації об'єднаних націй.

Станом на 1 вересня 2013 року Конвенцію підписали 78 держав, а ратифікувало 28.

3.5.2.8. Марракешський договір для полегшення доступу осіб з вадами зору та осіб з обмеженою здатністю сприймати друковану інформацію до опублікованих творів

Договір вирішує проблему «книжкового голоду» для осіб із вадами зору, вимагаючи, щоб договірні сторони включили до свого національного законодавства положення, що дозволяють відтворювати, поширювати і надавати

опубліковані твори в доступних форматах за допомогою обмежень і винятків з прав володарів авторського права.

Він також передбачає транскордонний обмін цими творами в доступних форматах між організаціями, які обслуговують сліпих та осіб з порушеннями зору або обмеженими здібностями сприймати друковану інформацію. Договір покликаний забезпечити гармонізацію обмежень і винятків, з тим щоб такі організації могли діяти через кордони. Цей обмін творами в доступних форматах повинен збільшити загальне число доступних творів, оскільки він усуне дублювання та підвищить ефективність. Замість п'яти країн, що випускають доступні варіанти одного і того ж твору, кожна з них буде випускати доступний варіант якого-небудь певного твору, яким потім вона зможе обмінюватися з іншими країнами.

В даний час визначення того, які обмеження і виключення дозволені, залишено на розсуд національних урядів. На практиці обмеження і виключення, що містяться в національних законах, значно різняться. У багатьох країнах копіювання для приватного використання безкоштовне, але лише в декількох країнах діють винятки щодо, наприклад, дистанційного навчання. Більше того, виключення застосовуються тільки в межах даної конкретної країни.

Договір також спрямований на забезпечення гарантій авторам і видавцям щодо того, що ця система не буде піддавати їхні опубліковані твори небезпеки неправомірного використання або поширення серед кого завгодно, крім передбачуваних бенефіціарів.

У договорі підтверджується вимога про те, щоб транскордонний обмін творами, створеними на основі обмежень і винятків, обмежувався певними особливими випадками, які не завдають шкоди нормальному використанню твору і не ущемляють необґрунтованим способом законні інтереси правовласника.

Договір закликає договірні сторони до взаємного співробітництва з метою сприяння транскордонним обмінам. Сторони зобов'язуються якомога швидше

забезпечити наявність більшого числа опублікованих творів, і така співпраця послужить важливим кроком на шляху до досягнення цієї мети.

Договір набуде чинності після того, як він буде ратифікований 20 членами ВОІВ, які згодні бути пов'язаними його положеннями.

Договір підписали 27 червня 2013 року, станом на 1 грудня 2013 року до нього приєдналося 61 держава, поки що він не ратифікований.

3.6. Угода про торгові аспекти прав на інтелектуальну власність (ТРІПС)

Угода ТРІПС (від англійського Agreement on Trade — Related Aspects of Intellectual Property Rights) набрала чинності 01.01.1995 р. і є обов'язковою для усіх країн членів Всесвітньої торговельної організації (ВТО).

Угода ТРІПС регулює широкий спектр прав, які відносяться до інтелектуальної власності: авторське право і суміжні права, право на товарні знаки, географічні вказівки, промислові зразки, патенти, топології інтегральних мікросхем і закриту інформацію (ст.1). Інші сфери інтелектуальної власності (наприклад, корисні моделі) не регулюються цією угодою. ТРІПС передбачає як принцип національного режиму, так і принцип найбільшого сприяння.

3.7. Інші міжнародні договори й угоди

Є окремі *регіональні угоди*, що передбачають уніфікацію законодавства про винаходи і видачу єдиних патентів.

1962 р. — угода про створення Афро-Мальгашського відомства промислової власності для групи африканських країн, що були раніше колоніями Франції.

1977 р. — ця угода була замінена договором про створення Африканської організації інтелектуальної власності (ОАП), у якій беруть участь 12 африканських країн.

1976 р. — групою інших Африканських країн (що були раніше колоніями Великобританії) була укладена аналогічна угода ЄСАРІПО.

У 1973 р. на конференції в Мюнхені, у якій брала участь 21 європейська держава, була підписана Конвенція про видачу *європейських патентів* на основі уніфікованих для цих цілей правил (виданий патент діє як національний із правами на основі національного законодавства).

У 1975 р. країнам загального ринку (ЄЕС) була підписана *Люксембурзька конвенція про європатенти* для "Загального ринку" — діє як єдиний патент на всій території СЕС.

У Мюнхені було створено Європейське патентне відомство. Люксембурзька конвенція передбачала створення єдиного патентного права, загального для всіх договірних держав. Виданий ЄЕС патент зветься "*патент співтовариства*".

Угоди про товарні знаки за кордоном здійснюються на основі як національного законодавства, так і положень міжнародних угод.

Ряд країн-учасниць Паризької конвенції в 1891 р. підписали Мадридську конвенцію про *міжнародну реєстрацію товарних знаків* (ТРТ) (у Міжнародне бюро в Женеві подається заявка на товарний знак, потім ця заявка направляється бюро у відомства країн-учасниць). Національні відомства можуть відмовити в реєстрації, якщо ні, то охорона у всіх країнах учасників. Для широкого числа учасниць 12.06.1973 р. у Відні підписується нова міжнародна угода (куди входить СРСР).

Євразійська патентна конвенція (ЄАПК)

Євразійська патентна конвенція (ЄАПК) — це міжнародна регіональна угода, підписана в Москві 09.09.1994 р., згідно з якою була заснована Євразійська патентна система, що передбачає видачу євразійського патенту (ЄАП), який має дію і регулюється тими ж положеннями, що і національний патент, виданий у державі-учасниці. ЄАПК дає можливість заявнику подати одну заявку російською мовою до одного одержуючого відомства через одного патентного повіреного (чи самостійно). Жорстка система експертизи дозволяє

одержати "міцний" патент. Термін дії ЄАП становить 20 років від дати подання євразійської заявки. Діловодство ведеться російською мовою, яка є офіційною мовою ЄАПО.

Станом на 1 вересня 2013 р. учасницями Конвенції є 9 країн (Росія, Білорусія, Казахстан, Молдова, Вірменія, Киргизстан, Таджикистан, Узбекистан, Азербайджанська республіка), Україна поки утрималась.

Запитання для самоконтролю

1. Які угоди закладають міжнародні класифікаційні системи.
2. Які угоди встановлюють міжнародну систему охорони.
3. Які угоди полегшують отримання охорони промислової власності в декількох країнах.
4. Які основні положення закладені в Паризькій конвенції з охорони промислової власності.
5. Що передбачає Найробська конвенція про охорону олімпійського символу.
6. Які основні положення Мадридської угоди про припинення неправдивих (фальшивих) або таких, що можуть ввести в оману вказівок про походження товару.
7. Які основні положення закладені в Будапештській угоді про депонування мікроорганізмів.
8. Які основні положення містить Вашингтонська угода щодо інтелектуальної власності відносно інтегральних мікросхем.
9. Які основні положення закладені в Женевській угоді про закони щодо товарних знаків.
10. Дати коротку характеристику Страсбурзької, Локарнської та Віденської угод.
11. Навести основні положення Угоди про патентну кооперацію.
12. Навести основні положення Угоди про патентне право.
13. Які питання регулює Паризька конвенція з охорони промислової власності.

14. Що передбачає Договір про патентну кооперацію.
15. Які угоди відносять до міжнародних угод в області авторського права та суміжних прав.
16. Навести основні положення Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів.
17. Зміст «Римської конвенції», який термін охорони суміжних з неї впливає.
18. Зміст Брюссельської конвенції.
19. Особливості договору з авторського права WCT та договору про виконання і фонограми WPPT.
20. Пекінський та Марракешський договори – їх особливості та область застосування.
21. Які права регулює угода ТРІПС.

Список використаної та рекомендованої літератури

1. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів від 24.07.71.
2. Гаазька Угода про міжнародне депонування промислових зразків від 6 листопада 1925 р.
3. Договір ВОІВ про авторське право 20 грудня 1996 р.
4. Договір ВОІВ про виконання і фонограми від 20 грудня 1996 р.
5. Договір про патентне право ВОІВ від 01.06.2000.
6. Договір про патентну кооперацію від 19 червня 1970 р.
7. Конвенція про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їхніх фонограм (Женевська конвенція) від 29 жовтня 1971 р.
8. Конвенція про розповсюдження несучих програми сигналів, які передаються через супутники, підписана в Брюсселі 21 травня 1974 р.
9. Кузнецов Ю.М. Патентознавство та авторське право: підручник / Ю.М. Кузнецов. – К.: ТОВ „Кондор“, 2005. – 426 с.

10. Локарнська угода про заснування Міжнародної класифікації промислових зразків від 8 жовтня 1968 р.

11. Міжнародна конвенція про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення (Римська конвенція) від 26 жовтня 1961 р.

12. Ніццька угода про Міжнародну класифікацію товарів і послуг для реєстрації знаків 15 червня 1957 р.

13. Основи правової охорони інтелектуальної власності в Україні: підручн. для студ. неюрид. вузів / За ред. О.А. Підпригори, О.Д. Святоцького. – К.: Видавничий дім „ІнЮре“, 2003. – 236 с.

14. Паризька конвенція про охорону промислової власності (Паризька конвенція), прийнята на Дипломатичній конференції в Парижі 1883 р.

15. Право інтелектуальної власності: Академ курс: підручн. для студ. вищих навч. закладів / За заг. ред. О.А. Підпригори, О.Д. Святоцького. – К.: Видавничий дім «ІнЮре», 2004. – 672 с.

16. Страсбурзька угода про міжнародну патентну класифікацію від 24.03.71.

17. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (TRIPS) від 15.04.94.